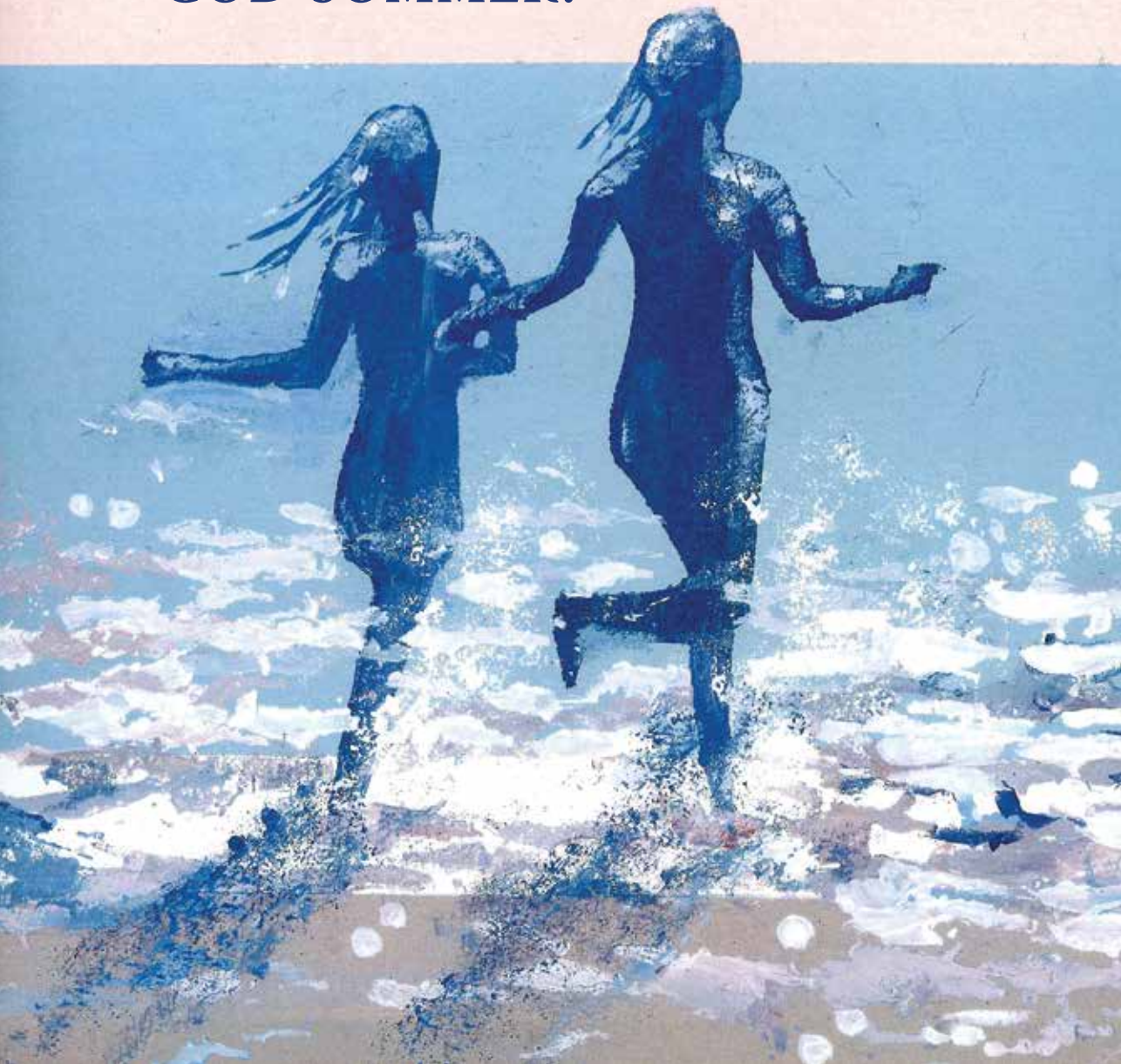

Nr. 2 - Sommer 2020 - 73. årgang

Hvaler Menighetsblad

GOD SOMMER!

Innholdsfortegnelse:

Sommerhilsen fra Grethe	3
Menighetsrådets leder har ordet	4
Bli bedre kjent med Kim-Erik Ballovarre	6
Menighetsrådet melder	7
Vi ønsker kirkeverge Jan Heier velkommen til Hvaler	8
Vår nye kirkemusiker: Mats-André Soli	10
Aslak Jensen	12
Sommerhilsen fra ordføreren	19
Nytt kunstgalleri på Skjærhalden	20
Jan Arntzen	22
Fredrik og Alexander prøver i år igjen	27
Vesterøy misjonsforening 90 år	28
Minneord: Thom Asgeir Nilsen	30
Kirken i Koronaens tid	32
Glimt fra floraen på Hvaler	35
Reko-ringer!	36
Køikøl Fond 2020	38
Konfirmasjonsgudstjenester høsten 2020	40
Velkommen som konfirmant	41
Barnesider	42
Kultur i Koronaens tid... ..	45
Hyggelige, positive nyheter fra Dypedalsåsen	46
Sommerutstilling i Hvaler kunstforening	48
Vi går ombord	49
Strikk en lapp – varm en baby	52
Sorg og glede i våre kirker	61
Gudstjenester sommeren 2020	62

Forsiden ved Eli Hassel

Foto side 2: Lill Nordal Kjølholt

Grethe Hummel

Rett før påskens utgave av menighetsbladet lå i alle postkasser, ble landet vårt «stengt ned». Det var uvirkelig å lese om alle våre planlagte arrangement som det ikke ville bli noe av.

«Alt blir bra!», skrev barna da de måtte holde seg hjemme fra skolehverdagen. Så tegnet de en fargerik regnbue for virkelig å understreke håpet: Dette kommer til å ende godt.

Regnbuen har helt siden Noas dager i Bibelen vært et symbol og et tegn på håp i håpløse situasjoner. Den gangen hadde det regnet i mange uker, regn som skapte en stor flom over hele jorden. Da solen tittet frem igjen og traff regndråpene i atmosfæren, kom buen til syne på himmelen. Gud fortalte Noa at denne buen skulle være et tegn på Guds løfte om at det aldri skulle regne så mye at solen ikke igjen kunne skinne. Siden har regnbuen vist oss håpet: Etter regn kommer det alltid solskinn. Alt vil bli bra.

Solen klarer ikke alene å lage en regnbue, det må regndråper til. Om solen treffer store regndråper, blir fargene ekstra sterke.

Det er fascinerende at vi aldri helt ser hvor buen starter, vi kan heller ikke se hvor den ender. I et kort øyeblikk får vi et glimt av den, solen lyser gjennom regndråpene og gir oss en fargerik bue av håp, som en himmel over livet.

Så vet vi alle om mye som ikke er bra og som heller ikke kommer til å bli bra. Slik er livet, fylt av mørke og lys, regn og sol. Ofte er det ikke et enten-eller, det er heller et både-og. Regnbuen lyser når solstråler og regndråper er tilstede samtidig.

Vi er i ferd med å leve videre med et livstruende virus tilstede i livet. Noe er blitt bra, noe er fortsatt ikke bra. Skolehverdagen er tilbake for barna, vi skal igjen få samles til gudstjenester, og vi gleder oss til hytter og boliger fylles opp med sommergjester! Fortsatt må vi holde en armlengdes avstand, men vi kan være mer sammen!

Jeg ønsker alle en fin sommer i regn og sol og med Per Olov Enquists kloke ord: En dag skal vi dø, alle andre dager skal vi leve.

God sommer!

Sommertid

Endelig er sommeren her! En tid da holmer, skjær og strender på Hvaler fylles opp av solsøkende badegjester. En tid da alle hytter på Hvaler fylles opp til randen og en tid da sommerminner skapes. Det er vel særlig i ungdommen, når man står foran den endeløse sommeren, at kanskje de beste minnene blir til. Hvem husker ikke sommerforelskelsen, fiskelykke, lukter, smaken av rabarbra eller pappa sin meget godt stekte grillmat? Eller hva med tropenatt? En natt der temperaturen holder seg over 20 grader mellom klokken 20.00 til 08.00 er helt vanlig i andre land, og det er kanskje grunnen til at de ikke har orket å lage et eget ord for fenomenet, som heller ikke kan oversettes til «tropical night». For

det kan vel 20 grader neppe sies å være? For min egen del så var sommeren ensbetydende med tur til Birtavarre i Nord Troms for besøk hos mine besteforeldre på min fars side, da var det 200 mil hver vei i bil på veier av varierende kvalitet. Jeg husker godt lengselen ved å komme frem. Der oppet ventet gode fisketurer, mye natur og litt annerledes mat enn hva enn var vant til her hjemme. Men fremfor alt gledet jeg meg til å snakke med farfar og høre historiene fra da han jobbet i gruvene på Svalbard, gamle fiskehistorier og spesielt fortellingene fra krigen og slaget om Narvik. Det jeg husker spesielt godt var at min farfar alltid nynnet på en salme, Vår Gud han er så fast en borg.

Martin Luther

*Vår Gud han er så fast en borg,
han er vårt skjold og verge.
Han hjelper oss av nød og sorg
og vet oss vel å berge.
Vår gamle fiende hård
til strid imot oss står.
Stor makt og arge list
han bruker mot oss visst.
På jord er ei hans like.*

Salmen er skrevet av Martin Luther i 1520 årene og er den mest kjente av alle salmene som han har skrevet og som blir brukt i de lutherske kirkene. For meg så ble denne salmen selve symbolet på sommeren i Nord Norge, og hver gang jeg hører denne så kommer de sterke minnene om midnattssol og den gode sommeren i nord. Altså en salme som gir meg en «trygg havn».

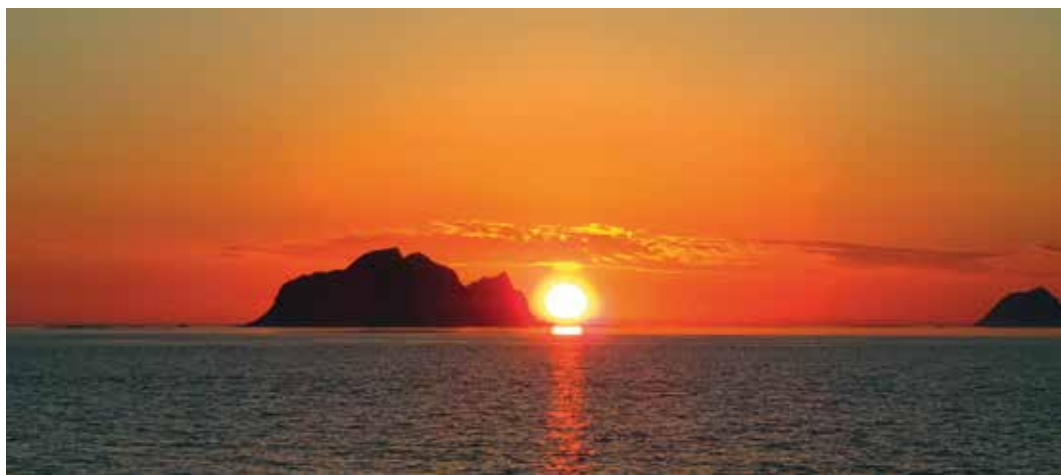
Min farfar gikk bort i 1998 og når jeg nå har blitt voksen har ofte brukt teksten i salmen som støtte når ting har vært litt vanskelig. Ekstra spesielt ble det da i fjor leste Asbjørn Jakelin sin bok «Kampen

om Narvik», der han gjenforteller Narvik-felttoget bygd på gamle dagbøker. I boken skriver han at når soldatene dro fra Birtavarre mot krigen var hele bygden nede for å ta avskjed. Når båten la fra kai sang alle sammen «Vår Gud han er så fast en borg».

Riktig god sommer!

Kim-Erik

PS Viste dere at ordet midnattssol ble kåret til Norges vakreste sommerord av P4 sine lyttere i 2015 ?

Bli bedre kjent med:

Kim-Erik Ballovarre,

menighetsrådets nye leder

Utdanning og arbeidserfaring:
Er teknisk utdannet og har
arbeidserfaring som blant annet
Skadesjef i Gjensidige,
Driftssjef ved Moss lufthavn Rygge
og nå sist som Vedlikeholdssjef
ved Borg Havn IKS.

Høsten 2019 ble Kim-Erik Ballovarre valgt inn i Hvaler menighetsråd (MR). For de av oss som liker å følge med i lokal politikk, var han ikke et ubeskrevet blad. Han har tidligere vært med i politikken i en del år, og vært varaordførere i to perioder, samt ulike utvalg og råd. Noen av dere husker kanskje at han i en presset økonomisk situasjonen ga avkall på 250 000kr av sin varaordførerlønn for å kunne opprettholde gratis transport til dagsenteret for eldre. Slikt står det respekt av.

Å ta på seg ansvar for felleskapet var derfor ikke ukjent for Kim-Erik. Det var kanskje derfor han stilte opp og tok imot valg som leder for MR.

Kim-Erik forteller at han har vokst opp i Sarpsborg. MB var selvfølgelig nysgjerrig på hva som fikk han til å flytte til Hvaler. Svaret er like uoriginalt som romantisk; det var selvfølgelig en kvinne som lurte han med seg ut hit. Etter å ha truffet Anne Ramberg hos noen felles venner, ble de et par og etablerte seg på Brattestø i 2007. Og der bor og trives de sammen med Mille 16 år, Evert 12 år og Aksel 10 år. Godt med noen unge folk som bosetter seg her.

Kim-Erik forteller at det første møte med menigheten var gjennom sin svigermor, Ragnhild Ramberg. Det var like etter at han hadde flyttet ut hit i 2007. Paret var i gang med husbygging og planlegging av bryllup som stod i Spjørøy kirke den 30 august

2008. Han ble spurt av tidligere ordfører Rolf Klerud om han kunne tenke seg å stille opp som kandidat til menighetsrådet i 2011, noe han takket ja til. Kim-Erik synes det ville være spennende å bli kjent med flere mennesker, og utvide omgangskretsen litt utover Huser/Brattestø-området. Kim-Erik ble valgt inn i MR i 2011, og husker det som en fin tid. Han fikk også gleden av å være kommunens representant i fellesrådet (FR) fra 2015-2019.

Kim-Erik er veldig tilhenger av at kirken er her for alle, og er stolt av de tradisjoner som kirken og menigheten har i lokalsamfunnet. Spesielt dugnadsånden i Hvaler menighet imponerer, folk stiller opp og bidrar med alt fra kakebaking til maling. Han er også opptatt av at kirken skal ha en plass i fremtiden og vi må møte de endringene som kommer.

Ikke lett å forstå at mann som er så i vinden kan ha noe tid igjen å kalle fritid, men han ber å bli trodd på at i fritiden følger han mye med på ishockey og liker godt og ta en tur på motorsykkelen sin.

Kim-Erik framstår som en blid og sympatisk mann, med godt humør og pågangsmot. Egenskaper som kan komme godt med som leder for MR. Vi ønsker han lykke til med arbeidet og Guds rike velsignelse.

bthb

Menighetsrådet melder:

Grunnet problemene rundt covid-19 så har det ikke vært mulig å avholde møter i menighetsrådet etter 12 mars. I skrivende stund jobbes det med å finne løsninger på hvordan vi praktisk kan løse dette fremover. Arbeidet har derfor begrenset seg til det som strengt tatt har vært nødvendig for å holde hjulene i gang.

Ny kirkeverge:

Det er meget hyggelig at Jan Heier har kommet på plass som kirkeverge i Hvaler menighet. Etter kort tid i jobben viser det seg allerede at han blir en god resurs for oss her på Hvaler og han har allerede rukket å komme godt inn i jobben som kirkeverge.

Økonomi:

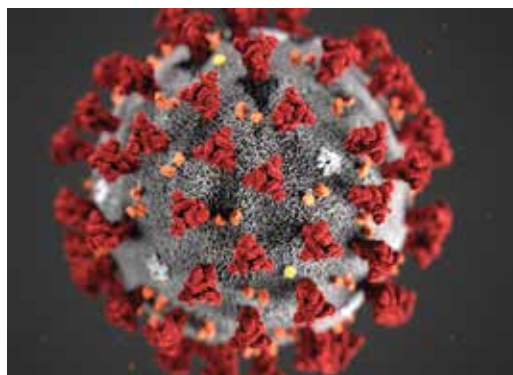
Menigheten fortsatt noe utfordringer knyttet til økonomi. Grunnet bortfall av kollektinntekter har ikke dette blitt noe bedre under covid-19 pandemien. Det jobbes fortsatt med løsninger og vi håper på at dette løser seg i løpet av sommeren.

Ny kirkemusikker:

Mats-André Soli og hadde sin første arbeidsdag på Hvaler tirsdag 14. april 2020. Menighetsrådet ønsker han hjertelig velkommen til Hvaler.

Jan Heier

Koronaviruset

Mats-André Soli

Vi ønsker kirkeverge Jan Heier velkommen til Hvaler!

De siste årene har vi hatt flere kirkeverger innom Kirkens hus. Mona fikk bare noen måneder før hun flyttet kontoret noen meter opp til Rådhuset. Mens Mona nå gjør en flott innsats som ordfører i kommunen vår, kunne vi i slutten av mars ta imot kirkeverge Jan Heier.

Hans barne- og ungdomsår ble tilbrakt på Tromøya utenfor Arendal, en vakker øy med svaberg, sjø og rundt 5000 innbyggere. Jan minnes en fin og viktig ungdomstid i et aktivt Ten Sing miljø

der han virkelig lærte gleden ved å synge. Dere som har fulgt med på Hvaler menighet sin facebook-side i påsken, har hørt hans fine stemme i Spjærøy kirke og på påkestien utenfor Hvaler kirke.

20 år gammel fikk Jan bunad, noe som ikke var så vanlig den gangen. Bunaden måtte jo brukes, mente han, så hvorfor ikke lære seg folkedans? Dette var så morsomt og interessant at folkedans og voksenopplæring ble hans arbeid da han i 1993 flyttet til Oslo.

12 år senere gikk flyttelasset videre over fjorden til Nesodden der han bodde sammen med mannen sin. Etter flere års pendling, var Jan takknemlig for å få et arbeid lokalt i Den norske kirke. Jobben hans i kirke og menighet ble etter hvert en livsstil, de siste årene som kirkeverge med ansvar for 3 kirker og 3 sokn på Nesodden.

Jan sier at han alltid har vært opptatt av folkekirken. Han gleder seg over at folk har et stort engasjement for kirker og kirkegårder, dette betyr mye for mange og knyttes til både glede og sorg. For ham er det viktig å legge til rette for at hver familie mottas med sine behov. Vi står i en lang tradisjon og må ta vare på både kirkebygg og kirkegårder for ettertiden. Dette er både en utfordring og en stor glede å få være med på.

Nå vil han fortsette dette arbeidet på Hvaler. Her er øy-fenomenet veldig gjenkjennelig fra Tromøya. Hvaler kan by på enda flere holmer, skjær, øyer og vakker natur, som en overveldes av daglig med rom for stillhet og ro.

Fordi landet vårt stengte ned rett før Jan kom hit, ble hans første tid her 2 uvirkelige måneder. Mangelen på naturlige møtepunkter og møteplasser har ikke gjort ham kjent med menighet og folk her. Sommeren står for døren med gradvis gjenåpning av aktiviteter og muligheter. Nå gleder Jan seg til å møte alle som er glad i Hvaler, og vi i staben er takknemlige for å ha Jan som vår gode medarbeider!

Som folkesanger vil Jan dele en søndagsskolesang fra Setesdal, skrevet av Hermine Bernhoft Osa i 1890:

*God morgon seier soli
ho kjem med kâte sprett.*

*Gud signe deg sa jorde
ho vakna glad og lett.*

*I himlen er ein hage
der skin den gode sol.
Der springer borni glade
omkring Gud Faders stol.*

*Der er det leik og glede
og harpespel og song.
Min Jesus vil eg bede
så kjem eg dit eingong.*

*Gud Fader sign du dagjen
og lys på oss din fred.
Og lat oss nå den hagjen
eingong når sol gjeng ned.*

Grethe Hummel

Intervju med vår nye kirkemusiker – Mats-André Soli

Dersom Mats-André Soli hadde fulgt sin opprinnelige karriereplan, ville vi ikke nå hatt gleden av å ønske ham velkommen som nyansatt kirkemusiker i Hvaler menighet. Mats-André visste nemlig tidlig at han skulle bli sportsjournalist – med tennis som spesialfelt. Dette var drømmen på Kråkerøy ungdomsskole, og gjennom tre år musikklinje på Greåker videregående skole. En dedikert pianolærer klarte imidlertid å overtale ham til å søke Musikkhøgskolen. Mats-André gjorde sitt beste under opptaksprøvene, men regnet ikke med å komme inn. Han så egentlig frem til et friår fra skole etter videregående. Da han fikk plassen takket han allikevel ja – det var for dumt å la en slik mulighet gå fra seg. Siden ble Mats-André værende på Norges Musikkhøgskole. Først som student og deretter som lærer i

gehørtrening. Og en eller annen gang i løpet av disse årene, innså Mats-André at det faktisk var musikk som kom til å bli hans levebrød. «Det var rett og slett den karriereveien som åpnet seg», sier han selv.

Piano har Mads-André spilt siden han var ni år – noe vi kan takke hans søster for. Hun begynte å ta pianotimer da familien overtok farmors piano. Etter et par år hadde hun fått nok, men da hadde lillebror fått lyst til å spille. Det kirkemusikalske frøet ble kanskje sådd i guttekoret i Glemmen kirke – Mats-André var med da koret startet opp, men sluttet etter et par år. Her var søsteren imidlertid mer utholdende – hun sang i korene i Glemmen kirke gjennom hele oppveksten – i den kirken hvor farfaren Johan Soli hadde arbeidet som kirketjener.

Da Mats-André begynte på musikklinjen på Greåker, ble han etter hvert spurt om å spille til gudstjenester. Først i Fredrikstad Frikirke, og etter hvert i Metodistkirken i Fredrikstad – der han har fortsatt å spille helt frem til i vår. Han setter stor pris på årene bak orgelkrakken i Metodistkirken. Her har han blitt en stadig bedre organist gjennom prøve- og feilemetoden, sammen med en menighet med stor takhøyde.

Også her ute på Hvaler har vi hatt gleden av å høre Mads-André spille gjennom mange år – både som vikar for organist Ken Phillips, og ved konserter i ulike sammenhenger. Mats-André er godt kjent på Hvaler. Morfaren hans kommer fra Vestre Edholmen på Kirkøy (Berthelsen-slekta), og her lå også familiens hytte der Mats-André har tilbragt mange somre. Det var derfor ikke helt uventet at Mats-André søkte på stillingen som kirkemusiker i Hvaler menighet.

Vi som har jobbet sammen med Mats-André, opplever ham som en behagelig person å samarbeide med. Han er dyktig og dedikert på en inkluderende måte. Han er glad i alle slags musikalske utfordringer, og er generelt et ja-menneske. Her på Hvaler ønsker han at kirkene våre skal være en naturlig del av det lokale kulturlivet, både gjennom samarbeid med lokale utøvere og arrangører og gjennom egne konsertprosjekter.

Så må intervjuet avsluttes. Mats-André skal videre til sine elever på Barnas kulturhus i Fredrikstad. Denne kvelden har han syv elever på rappen. Til sammen underviser Mats-André 30 pianoelever i uken – noen har han fulgt gjennom syv år. Det siste han rekker å si før han reiser, er at det blir lite tid til TV-titting i hverdagen. Og dersom han skrur på TV-en, er det for å se tennis. Drømmen om å bli sportsjournalist har han foreløpig lagt på hyllen, og det er mange år siden han ble kretsleder i double, men som hobby er det ingenting som slår tennis!

Kjersti Morland

Ønsker du å være en del av kulturlivet i kirkene våre?

**Kunne du tenke deg å delta på gudstjenester med sang eller spill?
Ønsker du å arrangere konserter eller andre arrangementer i kirkene våre? Vår nye kirkemusiker vil gjerne komme i kontakt med personer som ønsker å delta i kulturlivet i kirkene våre – gamle som unge.
Ta kontakt med Mats-André Soli per e-post: mats@hvaler.kirken.no.**

Aslak Jensen

Å ta vare på vår kulturarv, det er vårt ansvar!

Bakgrunn

Gjennom årene har mange bidratt til å løfte fram hvalersamfunnets egenart ved å ta til orde for bevaring og videreutvikling. En av disse var Aslak Jensen (1909-1994). Han ble født på gården Botn på Vesterøy der han bodde fram til han som tiåring flyttet til farsgården Gravningen på Asmaløy sammen med familien. Aslak var yngst av en søskenflokk på fem.

På Hvaler gikk han på folkeskolen først på Vesterøy, deretter på Asmaløy, og senere på privat middelskole på Kirkeøy. Drømmen var å studere videre, men i de vanskelige mellomkrigsårene reiste han som så mange

andre hvalergutter til sjøs. Etter middelskole mønstret han i 1928 derfor på som dekksgutt på «Borgholm» i Fred. Olsen-rederiet og avanserte snart til jungmann, lettmatros, matros, radiotelegrafist og styrmann. Fra 1934 seilte han for Ditlev-Simonsen rederiene. Sjømannsutdannelsen tok han ved Sjømannsskolen i Oslo når han ikke var til sjøs.

Ut i verden og hjem igjen

Ved utbruddet av 2. verdenskrig var Aslak førstestyrmann på «Vinni» som allerede i desember 1940 ble angrepet og senket av tyske raidere. Mannskapet ble tatt til fange, men snart etterlatt sammen med nærmere 500 andre på øya Emirau i Ny-Guinea. Begivenhetene førte Aslak til Australia der han allerede i januar 1941 ble beordret til tjeneste ved generalkonsulatet i Sydney. Her arbeidet Aslak som mønstringssjef fram til våren 1946. I april 1946 mønstret han på igjen, denne gangen som kaptein på «Vingnes», Ditlev-Simonsen-rederiene. Først i juni 1947 kunne han endelig sette fot på brygga i Skipstadsand etter 10 år ute, hvorav 7 år i Australia.

Tilbake i Norge fortsatte Aslak arbeidet for Ditlev-Simonsen-rederiene ved rederikontoret i Oslo. I desember 1947 var det kommunevalg, og Aslak ble valgt til ordfører for Hvaler som representant for Høyre. Noen politisk karriere ble det imidlertid ikke noe av. Han rakk aldri å tiltre som ordfører, men søkte derimot fritak fra vervet først for året 1948, deretter perioden ut. Årsaken var at han hadde fått jobben med å bestyre kontoret til Ditlev-Simonsen-

Aslak Jensen

Mannskapet på Vinni

rederiene i San Francisco og linjen rederiet hadde mellom vestkysten av USA og Østen.

I løpet av det drøye halvåret Aslak var i Norge, traff han sin Ingeborg. De giftet seg 31. januar 1948, og sammen reiste de til San Francisco der de bodde fram til de flyttet til San Rafael med sine, etter hvert, tre barn i 1953.

I San Francisco hadde de nær kontakt med den store norske kolonien og ikke minst med mannskapene på Ditlev-Simonsenskipene som ankom USAs vestkyst. Mange av sjøfolkene om bord hadde tilknytning til Hvaler, og arbeidet førte ham til Norge vanligvis en gang i året. Utover arbeid og familieliv, engasjerte Aslak seg sterkt i arbeidet for å opprette en sjømannskirke i San Francisco. Fra han som ung sjømann reiste ut, var sjømannskirken en viktig møteplass for ham, og et samlingssted hvor man kunne treffe andre nordmenn og få nyheter hjemmefra. Sjømannskirken i Hyde street ble innviet i 1950. Mange har påpekt

at han og sjømannsprest Birger Mathisen gjorde et scoop da de fikk kjøpt et av San Franciscos best beliggende hus med utsikt over San Franciscobukta.

Kontakten med Norge ble holdt gjennom reiser til Norge, men ellers var nok besøk fra USA sjeldne i Fredrikstad på 1950-tallet. I hvert fall kunne det bli både bilde og oppslag i Fredriksstad Blad når han var hjemme på besøk.

Etter 11 år i San Francisco, vendte Aslak omsider tilbake til Norge og bosatte seg først i Oslo og deretter i Bærum, stadig med arbeidet i Ditlev-Simonsen-rederiene som hovedbeskjeftigelse. Han beholdt også engasjementet og innsatsen for Sjømannsmisjonen så lenge han var yrkesaktiv, og satt fra 1967 til 1979 i hovedstyret, i perioden 1973-1979 som formann.

Ettersom planene om å flytte tilbake til Norge modnet, overtok Aslak farsgården.

Sjømannskirken i San Fransisco

Gravningen ble familiens base først som sommersted, men i 1972 da Aslak pensjonerte seg etter et langt yrkesliv, ble han fastboende. Omsider kunne Aslak vende hjem og bruke sitt engasjement for fullt til hvalersamfunnets beste.

Aslak viste engasjement for lokalmiljøet de ulike stedene han bodde, og én tråd i dette var kirken og menighetsarbeid i San Rafael, Høvik og Hvaler, men enda mer skulle han bruke sitt engasjement for å løfte bevaringen av Hvalers kulturhistorie. 1900-tallet var en periode som førte til store samfunnsendringer også på Hvaler, endringer som førte til langt bedre levekår og økende levestandard for folk flest. Og jo raskere endringene kom, jo viktigere var det for Aslak å ta vare på minnene om det samfunnet som hadde vært. For å forstå samtiden og skape en god fremtid, mente Aslak det var nødvendig med kunnskap om hvordan fortiden var.

Akerøy Fort

Ikke lenge etter at Aslak var tilbake i Norge, begynte han derfor å engasjere seg i arbeidet med å bevare Hvalers unike kulturhistorie. Hvaler hadde gjennomgått store endringer i etterkrigsårene, og kunnskapen om dette var i ferd med å gå i glemmeboken. Noe av det første som fanget hans interesse, var Akerøy Fort. Allerede sommeren 1959, da han var tilbake i Norge, begynte han å se på mulighetene for hvordan Akerøy Fort, som knapt kunne karakteriseres som annet enn en ruinhaug, kunne tas vare på. I 1962 tok han initiativ til å opprette Komiteen for restaurering av Akerøy Fort. Med i komiteen var arkitekt Ivar Bruu, arkeolog Erling Johansen, herredskasserer Andreas Madsen, fylkeskonservator Lauritz Opstad, oberst Gunnar I. Willoch, kommandørkaptein Hans Sollie og direktør Alf Bjercke. Med bakgrunn og kompetanse fra lokalhistorie, forsvarshistorie, kulturvern og næringsliv ble arbeidet sikret faglig bredde og tyngde.

Arbeidet ble utført i nært samarbeid med Riksantikvaren, og Oslofjordens Friluftsråd var en viktig og interessert deltaker gjennom Erling Johansen.

Det var et omfattende arbeid komiteen tok fatt på. Kunnskap om fortets historie og planer måtte hentes fram, restaureringsarbeidet planlegges og organiseres. Det skulle skaffes midler til arbeidet og ikke minst spres informasjon om fortet for å skape interesse og støtte til arbeidet. Etablering av støtteforeningen Akerøy Forts Venner, Akerøy Brev og Akerøydagen var tre viktige tiltak for å spre informasjon.

AKERØY-BREV kom ut med ti nummer i årene 1965-1988, og her kunne man lese både om fortets historie og om hvordan restaureringsarbeidet ble drevet. Fra 1964 arrangerte komiteen den årlige Akerøydagen siste søndag i juli, et arrangement som samlet mange deltakere, så sant værgudene var på arrangørenes side.

Til å gjennomføre restaureringsarbeidet ble lokale krefter engasjert i arbeidet sommer etter sommer. Mange av disse var fra Viken på Asmaløy. Arbeidet pågikk gjennom sommermånedene så langt pengene rakk. Gjennom hele 1960-tallet og første del av 1970-tallet var en fast stab på 2-3 mann i arbeid. I skoleferien fikk de gjerne med seg flere unggutter. Lønna var fem kroner timen for ungguttene. Årlig deltok også speidere og andre frivillige en ukes tid med opprydding, trillet stein og grus og gravde ut langs murene. Aslak organiserte og fulgte opp arbeidet fra Gravningen, og med snekka tok Aslak mange turer fra Brattestø til Festningsholmen for å se til at arbeidet gikk som det skulle.

Arbeidet med å skaffe midler var krevende. I 1972 ble restaureringen midlertidig innstilt da det ikke var midler til å engasjere arbeidere. Først på slutten av 1970-årene fikk man fast, årlig støtte fra Østfold fylkeskommune. Dette sikret at det ble kontinuitet i den faste arbeidsgruppen som

Restaureringen av Akerøy fort

HMS Kong Olav V og Aslak Jensen

jobbet med restaureringen hver sommer, og gjorde det også mulig å engasjere profesjonelle murere til restaurering og rekonstruksjon av portene.

I 1987 var restaureringsarbeidet kommet langt, og kong Olav som hadde fulgt arbeidet gjennom år, avla fortet besøk sammen med prinsesse Ragnhild med kongeskipet «Norge». Denne dagen besøkte over 800 personer Akerøy Fort i havgapet. Et par år senere sa Aslak fra seg formannsvervet og overlot til andre å fullføre drømmen om å gjenreise en ruinhaug til et ferdig restaurert fort, et arbeid som ble avsluttet i 2015 etter mer enn femti års innsats.

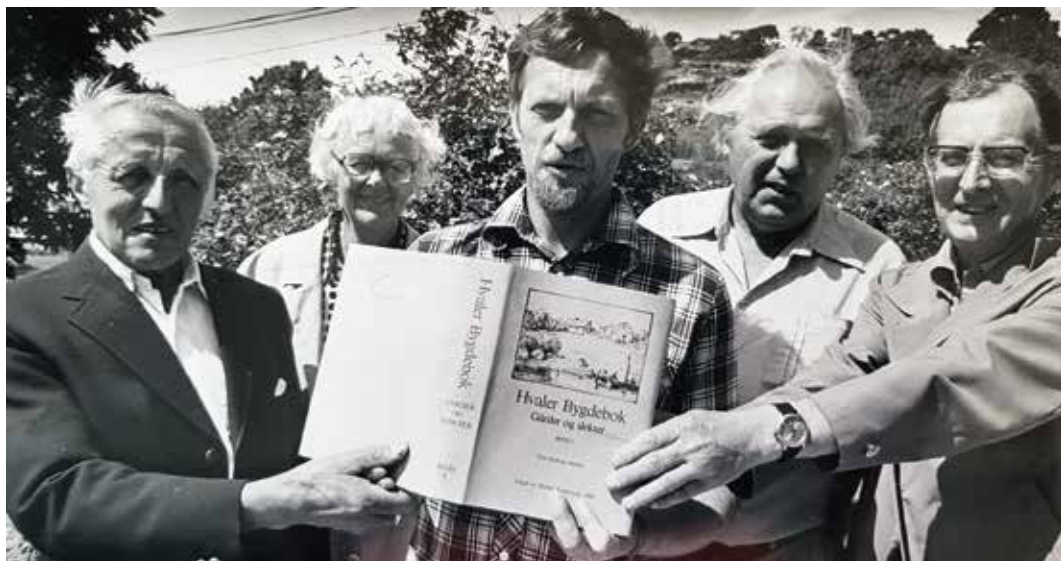
Hvaler bygdebok

Allerede i 1938 vedtok Hvaler kommune å utarbeide en bygdebok for Hvaler. Historikeren Andreas Madsen fra Kirkeøy ble engasjert til arbeidet, men annen verdenskrig satte en stopper for arbeidet. I 1962 tok Aslak initiativ til å gjenoppta arbeidet og tok saken opp med kommunestyret. To år senere var arbeidet på nytt i gang med Aslak som formann i

Akerøy dagen

Lansering av Hvaler bygdebok i 1978. Fra venstre Aslak Jensen, Gudrun Høibo, Tromn Bankerød, Erling Johansen og Otto Reff

bygdebok-komiteen. Komiteen besluttet å utgi en bygdebok i to deler, en gårds- og slektshistorie og selve bygdehistorien. Slekthistorikeren Gudrun Høibo ble engasjert til arbeidet med gårds- og slektshistorien. Med begrenset budsjett og lenge før digitaliseringens tidsalder, var arbeidet med kildeinnsamling og ordning arbeidskrevende og måtte nødvendigvis ta tid. Første bind av Hvaler - Gårder og slekter - kom ut i 1978, bind 2 i 1981. Fra 1993 kom kulturhistorien med Havet var leveveien av Inger Jensen, De lange årene av Ulf Hjarðar i 1995 og Hvaler, en samtidshistorie av Åsmund Svendsen i 2010. De to siste riktignok uten Aslaks delaktighet.

Hvaler Bygdesamling/Kystmuseet

Interessen for lokalhistorien og bygdebokarbeidet for Hvaler gjorde at Aslak kom i nær kontakt med mange rundt på øyene, og ble godt kjent med Hvalerøyenes nære historie. Han så derfor også behovet for å ta vare på den materielle siden av Hvalers historie, om dagliglivet og særlig minnene om kystkulturen. Allerede på 1960-tallet ble han oppfordret

av fylkeskonservator Lauritz Opstad til å skaffe Borgarsyssel Museum ei hvalerskøyte, og Aslak fikk sikret at «Ø 71 H-Thor» ble innkjøpt til Borgarsyssel Museum. I 1979 ble skøyta så overført til Hvaler Bygdesamling. At «Thor» var bygget av Jens Augensen Utgård, Aslaks bestefar i 1894, var for øvrig en gledelig overraskelse for Aslak.

Selv om Borgarsyssel Museum begynte en forsiktig bevaring av Østfolds kystkultur på 1960-tallet, modnet også tanken om å etablere et lokalmuseum for Hvaler hos Aslak. Med de store endringene hvalersamfunnet gjennomgikk, ikke minst med fastlandsforbindelsen, mente Aslak det var viktig å sikre at så vel fastboende som hyttefolk hadde nærhet til, og kunnskap om Hvalers historie. I 1971 tok han derfor initiativ til å etablere Hvaler Bygdesamling, det som senere skulle bli Kystmuseet på Hvaler. Det gjaldt å ta vare på bredden i Hvalers kulturhistorie, nærheten til havet gjorde Hvaler unik. Aslak var foreningens første formann, men overlot snart førerretet til Jan Arntzen. Samtidig deltok han aktivt i museets første tiår sammen med en

engasjert gjeng. Med lite midler skaffet de et egnet sted i Nordgården på Spjørøy. Aslak var også opptatt av andre kulturminner på Hvaler, små like mye som de store, og understreket så ofte han kunne hvorfor de burde hegnas om. Det strakk seg fra drengestua ved Prestegården til Arkimedesskruen i Arekilen og sjøbumiljøet i Kuvauen, for å nevne noen. Han bidro også til utforming av kommunevåpenet og ordførerkjedet.

Aslak var en nettverksbygger og organisator som med entusiasme og engasjement fikk med seg støttespillere i de ulike oppgavene han satte seg fore å løse. Sammen med dem skaffet han midler til de ulike oppgavene enten det var å etablere et museum eller å restaurere en festning. Og var det ikke midler å få, stilte han huset i pant for å få lån.

En flittig penn

Aslak var en flittig skribent og taleskriver. I forbindelse med arbeidet med gårds- og slekthistorien, ble det innhentet opplysninger fra mange hvalerbeboere. Mange frivillige bidro til dette, og Aslak intervjuet også selv mange hvalerpersonligheter. Flere av disse samtalen førte til at han begynte å skrive om dem i serien «Hvalerprofiler» i Fredriksstad Blad på 1970- og 1980-tallet, i Hvaler Menighetsblad og andre steder. Aslak skrev også dikt, blant dem en sang til Hvaler. Han samlet også et omfattende bildearkiv fra Hvaler som nå er gjort tilgjengelig for alle gjennom Østfold fylkesbildearkiv.

Aslak hadde ut over arbeidet for Sjømannsmisjonen en livslang interesse for sjøfolks ve og vel, og for krigsseilerne i særdeleshet. Han bidro til at Sjømannsmonumentet ved Spjørøy kirke ble reist. Kirkeskipet «Pax» som henger

i Spjørøy kirke ble for øvrig gitt i gave til kirken av Aslak og hans søsken etter at faren Johan Jensen døde.

Aslaks mange interessefelt og interesse for ny kunnskap gjorde at han hadde både et velfylt bibliotek og et rikholdig og omfattende klipparkiv over alt fra historiske tema til dagsaktuelle saker. Kunnskap om historien var for Aslak viktig for å skape identitet og tilhørighet hvor enn man var i verden.

Mye av interessen fikk nok Aslak hjemmefra, fra moren med sine mange historier om familien, og fra faren da han vendte hjem etter mange år til sjøs, både med historier om hvordan det hadde vært før, men også med samfunnsengasjement og omsorg for andre.

For sin mangeårige innsats og engasjement for andre fikk Aslak flere utmerkelser. Han var ridder av St. Olavs orden for sitt arbeid for nordmenn i USA fra 1956, Krigsmedaljen i 1980, Østfold fylkes kulturpris i 1982, Wilse-medaljen i 1985, og Hvalers kulturpris i 1994.

Inger Jensen

Kirkeskipet Pax

Mona Vauger

God sommer!

Solen varmer og vår fantastiske Hvaler-natur våkner opp. På Asmaløy vokser en bitteliten orkide som får folk fra fjern og nær til å krabbe rundt i gresset og kjenne duften av den lille svært sjeldne honningblomst.

12. mars startet en uvirkelig virkelighet. Frykten for at mange innbyggere skulle bli syke og at vi skulle miste noen av oss gjorde at vi valgte å gripe inn i folks hverdag. Vi måtte sette krisestab for å kunne ta vare på innbyggerne våre på den beste måten. Dypedalåsen ble stengt for besøkende, Hvalerhallen, rådhuset og skolene ble stengt. Frykten for hva som kunne komme gjorde det nødvendig å be hyttefolket om å reise hjem. Gjestehavnene ble stengt.

De gode kjente hverdagene stoppet opp for de fleste av oss.. Hjemmekontor med to voksne og to små barn som skulle ha undervisning ble en ny hverdag for mange. Mange har ble permittert og mange er usikre på fremtiden. Mange har vært redde og ensomme. Den friheten vi hadde før 12. mars har fått ny betydning.

Nå vokser det frem et stort engasjement for å stille opp og hjelpe hverandre. Det er bare felleskapet som kan få oss trygt igjennom denne pandemien. At vi løfter i flokk, at du og jeg og alle andre sammen tar ansvar, at vi har stor tillitt til hverandre og de som skal ta viktige beslutninger.

En ny sosial norm må vi leve med i lang tid fremover. Klarer vi det kan vi etter hvert få større frihet til å ta tilbake de hverdagene vi lengter tilbake til. Da må alle holde avstand, vaske hender ofte og holde oss hjemme hvis vi blir syke.

Det er viktig å minne de som glemmer seg bort om at de skal følge rådene. Det er å bry seg om og ikke med hverandre. Kanskje vi kan finne frem smilet litt oftere enn før, fordi vi blir ikke smittet av å smile til hverandre.

Selv om vi ikke kan være like mye fysisk sammen, er det viktig at vi står sammen i tankene våre, i handlingene våre og i hjertene våre.

Honningblomsten vil blomstre i år som i fjor. Så heldige vi er som kan krabbe i gresset og kjenne varmen fra svabergene. Så heldige vi er som kan ta en forfriskende dukkert og plukke en stor bukett markblomster langs Hvalers landeveier i sommernatten. Så heldige vi er som bor midt i sommerparadiset!

Ønsker alle en flott sommer !

*Mona Vauger
Ordfører*

Nytt kunstgalleri på Skjærhalden

art by hassel

21. mai, Kristi Himmelfartsdag, åpner Eli Hassel sitt eget atelier og galleri på Skjærhalden, kalt *art by hassel*. Adressen er Storveien 8, bygget der postkontoret og trygdekontoret i sin tid holdt til. Eli er i full sving med å ordne i stand lokalet. Veggene er nymalte, møbler så vidt kommet på plass, og flotte malerier står klare til oppheng. I en travel tid tar Eli seg tid, blid og vennlig som hun er, til en hyggelig prat.

-Jeg trives allerede veldig godt her i galleriet mitt! Det er så lyst og vennlig, har god atmosfære, og beliggenheten er fin, midt i Skjærhalden sentrum. Lenge har jeg drømt om eget atelier og galleri, så jeg måtte slå til da denne delen av huset ble ledig i vinter. Praktisk er det også at jeg bor like i nærheten, i Stenane. Ellers er min tilknytning til Hvaler fra far som er oppvokst på Asmaløy. Mine besteforeldre

drev landhandleri på Vikar. Familien har hatt sommersted der i alle år, men for 18 år siden flyttet jeg med storfamilien tilbake til røttene, og har aldri en dag angret på det valget.

-Tilbake til 90-tallet stilte jeg ut bilder på Kornmagasinet på Skjærhalden hver sommer i mange år. Senere ble det torgsalg, så lykkelig leietager i en av torgbodene i fjor sommer. Dette året åpner jeg mitt eget atelier og galleri, *art by hassel*, her i Storveien. Galleriet vil være åpent hver dag i hele sommersesongen og også ellers i året. Lokalene gir meg rom til å arbeide fulltid med maling, og det vil være et sted hvor jeg får anledning til å vise fram det jeg har produsert i form av et galleri. På sikt vil jeg muligens invitere andre til å delta som gjesteutstillere.

-Jeg har i en årrekke jobbet med akvarell, og hvalermotiv har vært mitt fokus. Akvareller er en del av utstillingen. Stilen min, motiv og teknikk er i endring, og jeg maler mye akryl på lerret. I år presenterer jeg en helt ny serie jeg har kalt «light blue summer» (lyseblå sommer). Maleriene gjenspeiler sommerminner og gleder. I fjor lanserte jeg en serie med gouachebilder. Motivene er maritime, - båter, regatta og seildetaljer. Goachearbeidene males ikke på lerret, men på egnet papir og med en type dekkende vannfarger. Trykk på aluminiumsplater hører med, et helt nytt konsept, det også. Uttrykket blir røffere enn i mine andre arbeider.

-Det betyr mye for meg å kunne jobbe med noe kreativt og i ulike stilarter. Jeg er kjempeglad for nå å kunne bruke tid og energi og satse på mitt eget prosjekt. Jeg har alltid vært glad i å male og tegne. Det har fulgt meg hele livet. Min utdannelse og bakgrunn er innen forming, design og tekstil.

-Med galleriet åpent hele året ønsker jeg å være med og bidra til å stimulere for næring og kunstopplevelser for Hvalers befolkning, hytteeiere og tilreisende. Hvaler har en rekke flinke aktører innen så mange områder som tilfører mye til vårt lokalsamfunn, og setter Hvaler på kartet også utenom høysesongen. Jeg håper å kunne være en bidragsyter i dette fellesskapet.

-Åpningstidene vil bli oppdatert på sosiale medier og på oppslag i galleriet.

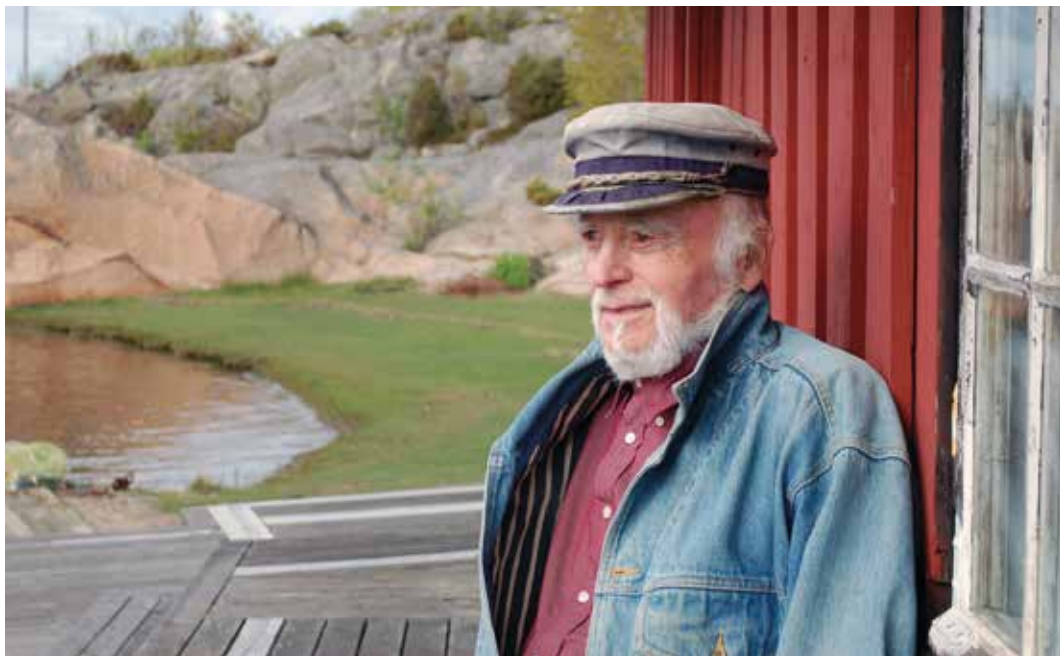
-Velkommen til dere alle, hilser Eli.

Ellen

Jan Arntzen

Samfunnsbyggeren er 90 år

Det er ikke lett å bli regna som innfødt på Hvaler hvis man ikke har generasjoner av fiskere og sjøfolk i slekta, eller kan knytte navnet til et gårdsbruk. Det kan ikke Jan Hallvard Arntzen, men han er født på Hvaler for 90 år siden, vokst opp på Neset på Vesterøy, og bidratt mer til Hvalersamfunnet enn de aller fleste, både innfødte og innflyttere.

Barndom

Faren avløste Sæle som bestyrer på folkeskolen på Vesterøy, murhuset som nå er samfunnshus. Jeg husker det var gulvkaldt i leiligheten om vinteren, forteller Jan. Vi unger vaska trappene fra vi var 5 år. Det var vår jobb. Familien bodde i 2. etasje, og derfra hadde de utsikt rett ned i skolegården og til veien utenfor. I dag er det nesten uforståelig at det var en skolegård med gjerde og ei flaggstang mellom hovedveien og skolen. Selve veien var hele 2,5 meter bred forbi her, takket være nødsarbeidet i 1920-åra. Det var mye å følge med på. Spesielt snøryddinga som foregikk med en treplog med to hester foran, og 5 mann med spader. Her ved veikrysset, rett vest for skolen, hvor hovedveien tok av mot Papper, og med

meterhøye brøytekanter, passet det å ta kaffepause for snø rydderne. Godt innpakka i vinterklær fikk jeg og mine to brødre, Ole og Egil med oss begivenhetene på kloss hold.

Mor hadde god utsikt ned i skolegården, og en dag ropte hun ned til oss ungene for å spørre hvorfor vi bråkte sånn, og fikk til svar at, jo det var «Uggelongæne som sloss med Øggelongæne!» (Utgård mot Ødegården). Denne stammekonflikten, kultur - og "klasse" striden har lange røtter, og var levende så lenge murstenskolen eksisterte.

Rett nord for krysset, ved «grana», der folk hang opp oppslag om møter og arrangementer, bodde fru Torbjørnsen, ei enke med en hjemmeboende tilårskommen sønn, "Jens Neset".

Jeg hjalp gamle fru Torbjørnsen i hagen, og rundt om, og en gang fikk jeg et dusin settepoteter som jeg tok med hjem og satte i jorda. Men jeg var så utålmodig at jeg gravde opp potetene hver dag for å se om de hadde vokst. Det hadde de jo ikke, så til slutt ble de tatt opp og spist til middag. Jeg var stolt over å ha bidratt til to middager. Denne utålmodigheten kan lokalsamfunnet

og distriktet takke ham for i dag. Det har ført til en lang rekke sosiale og kulturelle engasjementer, og Jan har fått både 'Kongens fortjenestemedalje i gull', og 'Fortidsminneforeningens Kulturvernpris', og en rekke andre utmerkelser.

”Lærereinnekællen”

En av lærerinnene, Fru Johansen var gift med Johan Johansen fra Vestfold, den såkalte «Lærereinnekællen», som kunne bruke tida til jakt, fiske og kortspill fordi kona hadde fast jobb og inntekt. Han hadde en stor halvdekker og harpun, som han tok størjer med, og det var alltid spennende å se når han kom inn fra sjøen, hva han hadde på dekket. Det mest imponerende var den tamme oteren han hadde. Den kom opp bekken hver kveld og la en fisk, sjøørret og andre slag, på trappa hans!

”Lærereinnekællen” hadde det som plomma i egget, og var helten for oss unger. Ja, det gikk gjetord om ham i tiårene etter hans død.

Vi lånte båt i Båsvika og rodde ut sundet til Papperhavna for å besøke mors kusine Pauline og mannen Olaf Hun var et oppkomme av replikker: En dag jeg gikk i Nygårdsgata i Fredrikstad fikk jeg se Pauline på motsatt side. Hei Jan, ropte hun. «Jeg har med han Olaf. Du vet han er ikke noe å vise fram, men han er flink til å bære!» Da lo hele gata.

Hestehella (Hella)

Rutebåten Vesterø kom en gang om dagen til Hestehella. For oss unger var dette stort. Vi satt oppe i fjellet bak enerbuskene og lo av badegjestene,

mannfolk i shorts. Noe sånnt hadde vi aldri sett før. De hadde en annen omgangstone også. Voksne mannfolk i kortbukser som klemte hverandre når de møttes!

Hvalers årsrytme

Året her ute hadde en egen rytme, delt i to, skoleperioden og sommeren.

Noen velstående forretningsfolk, familien Jacobsen, hadde hytte på Nøtholmen. Sommeren begynte når Jacobsens kom. De hadde en enorm flaggstang, og når flagget kom opp, var sommeren i gang. Dette var tema på misjonsmøtene. Folk var bekymra hvis flagget ikke kom opp til vanlig tid.

Badegjestenes spreke damer vrikka seg avgårde til kjøpmannen i shorts, men når makrellen forsvant ut på ettersommeren, ble de fine damene erstattet av misjonskonene i fotside kjoler og skaut, med kurv over armen

Krig

9 april 1940 våkna vi av at foreldrene våre snakka til oss i barneværset. Det tordner sa mor. Nei ikke tale om sa far, og hørte på radioen, en sånn med taletut. Den 11 april ble hele familien tatt med av far, til Papperfjellet «for å se på krigen». Det var ikke mye å se. Bolærne ble ikke tatt i først omgang. 3 fiskere sto allerede på Pappertoppen med kikkert. Derfra så vi inne fra Rauer, en båt med voldsom røk fra pipa, og ei hvit stripe bak, i voldsom fart utover. Den gikk ikke ut i fjorden, men østafør Søster, ganske tett på land. Den sakka farta litt, men ikke mye. «Han går på Gyra!»

Jan Arntzen åpner en av bygdedagene på 90 tallet

Ole Kristian Kjøholdt og Jan Arntzen bygedagen 95

ropte fiskerne. Og det gjorde den. Først etter ei uke eller to kregga den over. Jeg var med Lærerinnekællen utover og så på båten «Albatross». Det var den båten som gikk foran Blücher inn fjorden, men ble permitert rett før Oscarsborg. Kaptein Leif Welding Olsen på det norske vaktskipet Pol III, skjøt varselskudd mot de tyske skipene, og fikk varlsa kystvakten, men Albatross rente på Pol III og skjøt på mannskapet. Welding Olsen ble skutt og skada, og døde da mannskapet gikk i livbåten som kantra.

Det måtte bli lærer

Etter oppveksten i skolemiljøet var det naturlig å søke seg mot læreryrket, så etter artium og militæret søkte han lærerskolen i Oslo.

Etter lærerskolen ble det Nadderud realskole og gymnas, for å kunne studere videre i Oslo. Jeg studerte geografi og geologi, men var allergisk mot auditorier og lesesaler. Jeg søkte et halvt års permisjon fra skolen for å studere, men brukte tiden til å besøke Patentstyret i Middelthunsgate, hvor jeg studerte patenter fra utlandet.

Jeg fikk selv godkjent et kartstativ. Jeg var lærer på Nadderud i 12 år, og for 2 år siden var jeg med på elevenes 68'er reunion. Da var det bare to gjenlevende av lærerne.

Fra 1958 var jeg et par år på Kråkerøy. Det var ikke Framhaldsskole på Hvaler, så elevene gikk på Kråkerøy. Jeg var lærer på Kjøkøy, Smertu og Lunde skolene, men i 1970 kom Åttekantens skole, og da kom jeg tilbake. Jeg flytta med elevene utover når det ble Framhaldsskole her ute.

Den åttekantende skolen var storebror og arkitekt Oles ide. Den ble introdusert i Skandinavia av ham.

Senere var jeg rektor på Kråkerøy ungdomsskole i 22 år, og fikk mange gode venner der.

Wenche

Jeg var mye sammen med en eldre kar, Arve Kasa, ingeniør ved FMV, da jeg bodde på Kråkerøy. Han hadde vært spion under krigen, og levde anonymt hele sitt liv siden. Han var litteraturinteressert, og snakka mye om Dostojevski under turene vi gikk på søndager. En tur vi hadde i Enhuslia, satt vi på ei fjellhylle og prata. Så kommer det ei jente i rask spenstig marsj forbi nede på veien, og jeg kjente henne så vidt. «Hun må vel være noe for deg Jan?», sa Arve.

Noe senere ved butikken på Smertu, som solgte tobakk og søtsaker, satt ei vakker lita jente, som het Evelyn, og venta på søstera si som jobba i byen. Mitt første framstøt besto i å få ut av Evelyn hvor søstera jobba. Hun sto i en elektrikerforretning like ved Demokraten, så da gjorde jeg meg ærend der. Wenche var ei frisk dame med sterke meninger, en rabulist på Den Gule Anstalten, realskolen og gymnaset i Fergestedveien. Hun bebreida faren, Kråkerøy-ordfører Henry Brattberg, som mente at jenter bare skulle gifte seg, men hun tok artium og bibliotekskolen som privatist senere. I unge år var hun ansatt i et mannequinfirma og dro nordover på turne, sammen med en gjeng venninner. Wenche og Jan giftet seg i 1961.

Til Gjøvik med sang

Det starta med at mannskoret Nord i Fredrikstad dro på sangerstevne til Gjøvik, i et Østfold – Oppland samarbeide. Jeg var kordirigent, og inviterte Wenche med som eneste jente. Vi bodde på Lærerlagets sted

på Tranbergtoppen, og på lørdagskvelden var det fest, men vi skulle ha kirkekoncert søndag formiddag, og Wenche og jeg gikk oss en tur på morgenkvisten før konserten. Der så vi en herlig stor, men forfallen og tom tømmerbygning på 400 m². Det var ei diger peisestue a la Holmenkollen hotell, og en fantastisk utsikt, og det hele var til salgs. Tidligere eier var den store Alf Mjøen, tidligere generalkrigskommisær. Tyske offiserer annekterte huset under krigen. De hadde hestene i peisestua, og det bar huset preg av. Alt så shabby ut, men vi fikk med en byggmester fra Kråkerøy, og dro tilbake i ei folkvogn, for å se nærmere på bygget. Vi skrapte litt i tømmeret, og det viste seg at det var i utmerket stand, så vi kjøpte det sammen.

Jan og Wenche starta skiskole og barnepensjonat i huset, og ansatte en skitrener via Idrettshøyskolen, Håkon Løvmo fra Trøndelag. Jan kjøpte en Volvo-buss av Kråkerøy kommune, og frakta elever på B-sertifikat.

Sika var et dristig prosjekt

Jeg har nok hatt overdreven tro på egne krefter, sier Jan. Både Sika og Bakkevik var store prosjekter, men det beriket livet for oss her ute. Han flytta tilbake til Hvaler på slutten av 60-tallet og bodde ei tid hos den kjente losen Ragnvald Vauger, kjent for sitt store røde skjegg han anla under krigen, og som han lovt å ha til tyskerne var drevet ut av Norge. Han var en stor forteller, og både Jan og Wenche, og mange andre hadde glede av dette. På den tida hadde Jan Arntzen en bil, som bare gikk på revers, så når han skulle til skolen på Hauge, måtte han rygge hele veien fra Vauer. Det var ikke så stor trafikk den gangen.

I 1969 kjøpte han det falleferdige gamle huset til "Søster Anna" på Sika.

Det gamle huset måtte totalrenoveres. Alt innvendig og utvendig ble revet slik at bare den gamle tømmerkonstruksjonen sto igjen. Så måtte grunnmuren fjernes for å grave ut og støpe såle for en ny mur. Tømmerhuset ble jekka opp og senka ned på to H-bjelker, og to store telefonstolper som lå an inne på leregulvet og ute på bakken.

En byggmester fra Fredrikstad hadde hovedjobben, men han ble så stressa av alle vanskelighetene, en dag datt hele vestveggen ned, at han slutta brått, og sa fra seg jobben, men huset ble ferdig restaurert, og et fint minne om gamledagers byggeskikk. Etter noen år ble huset solgt og Jan og Wenche kjøpte Bakkevik på Spjærøy. Igjen sto de foran et enormt restaurerings- og oppbyggingsprosjekt, som selvsagt ble vellykka og flott.

Bygdetunet

Men Jan Arntzen er en samfunnsarkitekt, og hans prosjekter er først og fremst fellesskapets. Man hadde vel tenkt på et Bygdetun ei stund, men man tenkte for smått. Når det gjaldt sted, var alle forslag for puslete. Man måtte ha vyer. Aslak Jensen fra Asmaløy var også levende opptatt av bygdetuntanken. Det første møtet hadde vi i stua hos Randi og Ole Utgård i Utgårdskilen. Randi og sønnene Hans Herman og Rolf var engasjerte, mens Ole satt og fulgte med i bakgrunnen. Når det ble snakk om sted, kom det fram at eiendommen Nordgården på Spjærøya, hadde vært ideell, men der bodde ungkaren Sverre Henriksen, og hvordan skulle man få overtalt han til å selge? Ole foreslo å ta med Hjørdis Aleksandersen, primus motor for etablering av syke- og aldershjemmet på Dypedalåsen.

Sven Morlaug, Jan Arntzen og Ragnvald Vauger

Ole mente Sverre hadde et godt øye til Hjørdis. Hun sa ikke noe på møtet, men så på Sverre. Etter at Jan og de andre hadde lagt fram sitt forslag, ble det ei lang pause, før Sverre utbrøt: «Ja, noe slikt kunne jeg også tenke meg!» Det er nå snart 50 år siden, og Bygdetunet, Kystmuseet har blitt en suksess, og nylig en del av Østfoldmuseene.

Kystmuseet har en rekke båter, to eksemplarer av den berømte Hvalerskøyta, som ble utvikla og bygd på Hvaler gjennom flere hundre år.

Men så kom den gamle rutebåten DS Hvaler på bordet. Det ble et prosjekt for hele distriktet. Det hadde vært lansert ørten aksjoner for å redde DS Hvaler, men alle gikk skeis på grunn av økonomi og dårlig planlegging. Båten lå ved Yrkesskolen og ble dårligere og dårligere.

Vi fikk valgt et handlekraftig styre med stort kontaktnett. Ottar Blekken, sosialsjef på Kråkerøy, Tove Thøgersen fra Fredrikstad Museum, Knut Engebreetsen, til sammen 7 kjente navn fra Fredrikstad. Jan ble valgt til leder for prosjektet og senere for den landsdekkende Fartøyvernforeningen NFVF, og fikk eget kontor i Stortingsgata i Oslo. Ottar Bleken overtok DS Hvaler. Etter mange år og tusener av dugnadstimer fra mange ildsjeler, er nå DS Hvaler på vannet, og seiler snart.

Framtida for Hvalersamfunnet.

Hvordan ser du på framtida for Hvalersamfunnet Jan? Vi må bygge opp Hvaleridentiteten hos ungdommen.

Da må vi involvere skolen. Ellers får vi en for ensarta kultur. Vi må være stolte av vår egenart. Det dreier seg ikke så mye om kunnskap og kjennskap, men om følelser. Vi må gripe inn i føleleslivet til folk. Skolen og lærerne er viktige her, men skolen må få litt hjelp. Forestillingene i Brottet er viktige, og når ut til mange. Dette er i god Fredrikstad revytradisjon, morsomt og folkelig, og slik må det nok være. det er tungt å lage drama, men man har fått det til. ”Stenhoggeren” var helstøpt. Allsang i Brottet er også flott.

Brottet ja, og drømmen om Nordgården med bryggene og stenhoggeriet. Jan tenker tilbake på alle de erverv som har preget Hvalersamfunnet: jordbruk, sjøfart og sjøbruk, losing og båtbygging, og stenindustri.

Vi hadde ingen kunnskaper om museumsdrift i starten. Med Arne Martin Klausen fikk vi den kunnskapen. Vi måtte samle og registrere, og så katalogisere og presentere.

I vrimmelen av store og små prosjekter Jan Arntzen har satt i gang og drevet fram til suksess, er det en rød tråd, ønsket om å ta vare på kystkulturen med trebåtbyggeriene, sjøbuene, bryggene, moloene, dampskipsbryggene, los- og fyrvesen, fiske og sjøfart, det som mer enn noe annet har forma og prega Hvaler og Hvaler-kulturen.

Man må ha drømmer om noe som er så framtidsrettet og realiserbart at man kan beskrive det som en suksess allerede før man har satt i gang, forteller Jan Arntzen.

Wenche og Jan Antzen sammen med Arild og Gerd Ådnem

Fredrik og Alexander prøver i år igjen

Med over 140 tilskuere i en fullstappet Spjørøy kirke følte Fredrik og Alexander at det var riktig å gjøre en ny konsert i år. I fjor hadde vi temaet «Musikal». I år skal vi ta for oss den klassiske musikken. Fredrik & co stiller i år med et repertoar som strekker seg fra midten av 1600-tallet til i dag. Faktisk så har Fredrik bestilt 2 verk fra 2 medstudenter i Göteborg på komposisjon studie. Dette er et konserttilbud som bør få med seg, mener vi!

Kvartetten bestående av Alexander, Aurora, Ken og Fredrik er å se i år igjen. I tillegg har vi med seg 5 nye talenter under 21 år.

Konserten finner sted i Hvaler kirke 15. juli. I år som i fjor er det så klart gratis inngang med mulighet til å gi kollekt ved utgang. Vel møtt!

(NB: Vi ber alle som har tilgang til sosiale medier følge med der. Om vi ikke kan ha full kirke, har vi et alternativ å ha to konserter (15. og 16. juli.)

Fredrik André Olsen

Vesterøy misjonsforening 90 år

Vesterøy misjonsforening feirer i år 90-års jubileum! Foreningen er en av tre misjonsforeninger på Hvaler som er tilknyttet Det Norske Misjonsselskap, NMS.

Da jubileet ble markert på misjonsgudstjenesten i Hvaler kirke 26. januar, sa Unni Holm Olsen, som er misjonskonsulent ved NMS` regionskontor i Sarpsborg, i sin hilsen: «Det er faktisk helt enestående at det fremdeles er tre helt oppegående misjonsforeninger i menigheten her!»

Misjon er å være en del av et spennende verdensvidt fellesskap.

Björg Johansen er leder i Vesterøy misjonsforening. Hun forteller:

-Vesterøy misjonsforening ble stiftet 31. januar i 1930, men det ble startet en misjonsforening mye tidligere, allerede i 1861, i et av de eldste husa på Hauge på Vesterøy. Det var den første foreningen på Hvaler av ethvert slag. I protokollen står det at fra 1880 overtok mannfolka styringa. De syntes det ble for mye «skvalder» på møtene. Foreningen opphørte rundt 1980.

Over til denne foreningen. Etter vekkelsen på Vesterøy i 1928-29 følte mange behov for å starte en ny forening for både ytre- og indremisjon. Og det var menn med i denne foreningen også, men det er lenge siden. Vi har møte annenhver mandag i peisestua på bedehuset, Hauge. Bedehuset vårt er forresten et av landets eldste, bygd i 1876. Misjonsforeningens leder velges for tre år.

Leder i jubileumsåret, Bjørg Johansen

Møteledelsen går på omgang med medlemmene imellom. En fin ordning synes vi. Til å være 90 år er vi ganske ungdommelige, selv om alderen er der og håret skifter farge på en del av oss. To av medlemmene fylte 90 år i fjor. De er ikke med oss på møtene lenger, men de er en del av oss i foreningen likevel.

Det store jubileet skulle vært feiret på bedehuset 15. mars med taler, sang og god bevertning, men så var det dette med koronaviruset. Vi håper mange vil feire jubileet med oss på et senere tidspunkt, når alt blir bra.

Hva er det som drev foreningens tidligere medlemmer til å holde på, og hva driver oss i dag? Er det en hyggelig hobby? Hyggelig er det, men det er ingen hobby. NMS sitt motto er å dele troen på Jesus, utrydde fattigdom og bekjempe urettferdighet. Dette ønsker vi å være bidragsytere til.

I Matteus 10 sier Jesus: «Gi som gave det dere fikk som gave.»

På misjonsgudstjenesten i Hvaler kirke i januar fortalte Unni Holm Olsen om NMS sitt engasjement i Estland, et arbeid Hvaler menighet støtter økonomisk: «En eldre mann har gjennom mange år vært med i en bønnegruppe og bedt for misjonens utbredelse på sitt hjemsted. Fra en sped begynnelse har menigheten vokst til en stor menighet for ulike aldersgrupper. Dette er misjon, ikke langt fra Norges grenser.»

Ellen

Misjonssønn

*Mange krysser grenser, Herre,
slik som Jesus har befalt,
for at verdens beste budskap
stadig kan bli gjenfortalt.
Innen helsestell og jordbruk,
ofte langt fra allfarvei,
og i storbymenigheter
jobber de med kall fra deg.*

*Pass på alle misjonærer,
samme hva slags jobb de har.
La dem merke at de vernes
av en god og mektig Far.
La din kirke stadig vokse
ved at nye kommer med.
La oss alle være vitner,
la oss alltid gi og be.*

Norsk salmebok side 1212

Minneord

Thom Asgeir Nilsen

Fredag 3. april ringte kirkeklokka i Hvaler kirke oss sammen for å ta farvel med Thom Asgeir Nilsen. Thom var ekte Hvalergutt, født på Lauer 16. november i 1926. Foreldre var Georgine Marie og Asgeir Nilsen. Thom var født inn i en stor familie; en søskenflokk på 10; 8 gutter og 2 jenter, hvorav 1 døde tidlig: Viggo, Vegard, Egil, Harriet, Rino, Kåre, Thom, Terje og Tormod.

Det ble skolegang i skolestua på Lauer, mens sløyd hadde de på Herføl. Dit rodde eller seilte elevene selv. Og som så mange andre av Thoms generasjon, bar det tidlig ut i arbeidslivet. Det ble fiske, og hvor onkel Martin og Andreas Sildebauen, ble hans læremestere.

I 1947 avtjente han førstegangstjeneste i Marinen, med tjenestested på kongesjaluppen **Stjernen** for Kong Haakon. Etter endt avtjent militærtjeneste, vendte han tilbake til Lauer. Denne gang med fiske i hjemlige farvann, men også rundt Skagen og sildefiske på Vestlandet sammen med en annen hvalermann, Åge Tisler. Senere fikk han arbeid om bord i Redningsskøyta som stuert, et yrke som hadde linjer tilbake i hans egen familie.

I 1952 giftet han seg med Tullik, og de flyttet inn på Kjølbo. Sammen skapte de et hjem hvor de utøvet omsorg for hverandre og barna som kom til: Vidar, Åse, Laila, Heidi og Gina.

På 1950 - tallet arbeidet Thom om bord i frakteskøyter som seilte mellom Halden og Oslo. På slutten av 1950 - tallet dro han og flere andre nordmenn ut på en lang

reise, helt til Kerela i India, Norads første U-hjelpsprosjekt. Oppholdet her brakte varige minner i bagasjen. Da han kom hjem, arbeidet han på **Putten** på Kirkeøy, inntil han i 1976 fikk snekkerjobb hos Ole Lunde.

I 1980 begynte han som kirketjener og graver ved Hvaler kirke, et arbeid han hadde til han gikk av med pensjon.

Thom beholdt nærheten til sjøen hele livet. Han elsket å være på sjøen. Som pensjonist drev han blant annet med ålefiske. Om Tullik tok hånd om sauene på Kjølbo, tok Thom gjerne sykkelen med blå kasse på bagasjebrettet og syklet ned til havna gjennom Skjærhalden-skogen og til snekka. Her traff han fiskere og likesinnede.

Tanken har streifet meg mange ganger: Thom var allsidig. Han var fisker, stuert, U-hjelpsarbeider, gartner-/vedlikeholdsarbeider, snekker og kirketjener.

Han var aktiv og sosial. Hans kristne tro førte til at han fant veien til indre- og ytre misjonens møter og aktiviteter hvor han hadde lederansvar. I tillegg ble han mye brukt som forkynner, han var søndagsskolelærer i flere år i Hvaler kirke, medlem av Hvaler kommunestyre for KRF (Kristelig folkeparti) og medlem av Edruskapsnemda. Hvaler kirke var ved siden av bedehuset, hans åndelige hjem

Det var et hardt slag da Tullik og Thom mistet datteren Åse Irene. Hans kone, Tullik, døde i 2016. Det er klart at livet ble annerledes etter det.

For oss som kom som unge prestefolk til Hvaler i oktober i 1981, merket vi raskt at folket på Kjølbø var mennesker som ville oss vel. Thom og jeg kom til å arbeide nært sammen i vel 12 år. Det var fine år. Tullik var den sindige og rolige kirkeverge som førte protokollene, mens Thom utførte oppgavene i kirke og kirkegård på en verdig og god måte. Han var i besittelse av det jeg vil kalle yrkesstolthet.

Thom var historisk interessert, og gjennom mange år var han guide for besøkende her i kirken. Selv lærte jeg mye av Thoms viten og smittende fortellerglede om Hvaler kirke. Før hver gudstjeneste kom Thom alltid inn i sakristiet. Det vil si: Han stilte seg i dørråpningen. Snart skjønnte jeg at han gjerne ville være med å be for gudstjenesten, for meg, menigheten og samlingen i kirken. I Thom hadde jeg en god medarbeider som var lojal, men som hadde meningers mot og som var omsorgsfull. Han oppmuntret, ga råd og veiledning.

På kirkegården her i Hvaler, sto det et gravmonument med innskriften: **O, herlige håp i savnet og sorgen. Vi skal møtes i oppstandelsens morgen.** Gravstenen er nå borte. For mange år tilbake, citerte Thom det som sto på gravstenen for meg

Da jeg besøkte Thom fjorten dager før han døde, snakket vi sammen om håpet Gud har gitt oss i sin sønn, Jesus Kristus. Da spurte jeg ham: - Hva var det som sto på denne gravstenen du citerte for meg en gang, Thom? - Det var noe om det kristne håpet. - Husker du? -Ja, svarte han. **O, herlige håp i savnet og sorgen. Vi skal møtes i oppstandelsens morgen.** Og så la han til. - Det står i Bibelen at han, altså Jesus, ikke bare har tegnet meg i sin hånd, som om det skulle være den ene hånda hans, men navnet mitt er skrevet i begge hans hender. De hender som ble

naglet til korset for vår og min skyld. Derfor står det skrevet i Det gamle testamente:

Se, jeg har tegnet deg i mine hender, dine murer er alltid foran meg. Jesaja 49.16

Det var det ordet som også lød ved Thoms bære. 24. mars sovnet han stille inn på Dypedalsåsen i en alder av vel 93 år gammel. Fredag 3. april slo kirkeklokka i Hvaler sine malmfulle slag mens børen ble ført ut til hans siste hvilested.

Thoms liv på jorden er til ende, men ikke hans liv med Gud. - Takk for hva du var for dine nærmeste og for alle som lærte deg å kjenne. Og takk for hva du fikk være for meg og min familie. Vi minnes deg med takknemlighet.

Tore E. Thorkildsen

Kirken i koronaens tid

En dag i mars ble plutselig alt veldig annerledes. Ingen skulle samles i kirken til gudstjenester. Alle planlagte møter og aktiviteter i menigheten måtte avlyses. Det har aldri før hendt at kirkedørene har vært stengt i feiringen av påskens høytid. Til og med konfirmasjonsgudstjenestene, vårens store høydepunkt for mange, måtte utsettes til høsten. Dåp, vielser og begravelser ble gjennomført med kun 15 til stede. Noen dåp og vielser er utsatt, noen er gjennomført. Her får du glimt fra begravelser, dåp og vielse i denne tiden.

Begravelser

Det har vært merkelig å ha begravelser de siste månedene. Både det at jeg ikke har kunnet møte folk på forhånd, og at det har vært så få til stede. På noen begravelser har det vært flere blomsterhilsener enn mennesker i kirka. Da føles det som om noe viktig har manglet, alle de som gjerne skulle ha vært der og delt sorgen med den nærmeste familien. Det som har overrasket meg mest, er hvor vanskelig det er å ikke få ta folk i hånda. Plutselig er det som om det er en liten avgrunn mellom oss. Jeg føler det som om jeg ikke får være så nær og deltagende som jeg ønsker. Det er godt at vi nå kan være flere under begravelser. Og så gleder jeg meg til vi kan ta hverandre i hånda igjen, og til og med gi en klem når orda våre blir fattige.

Maria Vassli Gjære

Dåpgudstjeneste i Hvaler kirke

Unntaks tid har gjort at gudstjenestene har gått digitalt eller på nett, som vi gjerne sier, og det har med godt samarbeid mellom menighetene i prostiet gått greit, veldig mange har fulgt sendingene via facebook og TV-Fredrikstad. Men jeg må innrømme at jeg har savnet å feire gudstjeneste «live» med folk til stede og ser fram til at vi snart kan få gjøre det, med de nødvendige forholdsregler.

Det har imidlertid vært unntak, vi har hatt mulighet til å feire dåp gjennom egne dåpsgudstjenester, slik vi gjorde det i Hvaler kirke søndag 3. mai da Ada ble døpt. Da var nærmeste familie samlet, maks 15 kunne være til stede. Mats-André trakterte orgel og piano, Jenny var kirketjener og solosanger, og jeg var forrettende prest som fikk gleden av å døpe Ada.

Vi hadde laget et enkelt gudstjeneste-program der dåpen var hovedsak og fokus. Det ble en fin opplevelse for oss alle. Mor Jeanette sa det slik: «Vi var veldig spente på hvordan det skulle bli, og vi synes det ble en veldig fin og personlig dåp.»

Jeg har forrettet ved tre slike dåpsgudstjenster de siste to ukene og det er akkurat det jeg hører, «fint og personlig, en god opplevelse», det sier familiene begeistret etter disse samlingene. Det gleder, og vi forstår at slike dåpsgudstjenester betyr mye for dem som er med – og også for menigheten. Så vel møtt til dåp – enten det er barn, ungdommer eller voksne, vi lager i stand til en minnerik opplevelse for hele familien.

*Svein Helge Rødahl
For tiden vikarprest på
Kråkerøy (og Hvaler).*

Vielse i Spjærøy kirke

Vi skulle giftet oss i utlandet i september 2020 og hadde hele tiden planlagt en privat seremoni i forkant i Spjærøy kirke med kun vår nærmeste familie. Dette for å få på plass formalitetene til utlandsbryllupet, men også fordi vi alltid hadde sett for oss en intim seremoni i en kirke her i Norge som betyr mye for oss. Grunnet dagens omstendigheter og usikkerheter knyttet til utenlandsreise og samling av større grupper

valgte vi å utsette bryllupsfesten i utlandet. Dette var selvfølgelig veldig kjedelig og enda en dårlig nyhet i rekken av vanskelige ting.

Derfor fikk vi en spontan og fin tanke om å fremskynde selve ekteskapsinngåelsen og kontaktet Spjærøy kirke om mulighet for å gifte oss på selveste påskeaften. De var heldigvis veldig positive og sammen fikk til vi til en nydelig og intim seremoni med våre aller nærmeste. Vi er veldig glad for at vi klarte å snu noe trist og vanskelig til en veldig spesiell og fin opplevelse. Det viktigste var jo hele tiden å bli gift og vi sitter igjen med et nydelig lyspunkt fra påsken 2020 som vi aldri kommer til å glemme.

Helene og Tobias

Digital kirke

Når vi ikke kunne samles til gudstjenester og andre fellesskap i menigheten, ble utfordringen hvordan vi kunne formidle tro, håp og kjærlighet hjemme? Hvordan kunne vi «stå sammen, når vi ikke kunne være sammen?»

Den lokale kirken på Hvaler ble plutselig en digital kirke gjennom facebook-siden og utlegg på Youtube. Stab og frivillige gjennomførte kveldsbønner, lystenning, salmesang, bønner, minikonsert på orgel og gudstjenester i kirkene våre. Alt ble delt på nettet med ønske om at det kunne formidle Guds nærvær og håp i en annerledes og usikker situasjon for oss alle. I påskens høytidsdager kunne hver enkelt hjemme i sin egen stue følge påskevandringen på påkestien utenfor Hvaler kirke og lytte til påskens dramatiske fortellinger.

Den digitale kirke kan aldri erstatte fellesskapet og nærheten i et kirkerom. Mange har allikevel takket for disse mulighetene til å la seg berøre av det hellige.

En stor takk til kirkestaben og til Tore prest, Magne, Anders, Adine og Frøya, Tomine, Cassandra og Christoffer, Fredrik André og

Aurora for varme ord og vakker sang og musikk!

Kirken i sommer

Med nødvendige smitteverntiltak på plass kan samfunnet gradvis åpne opp for nye muligheter for å møtes. Hver søndag vil vi samles og feire gudstjenester. Fordi kirkene våre er for små til å romme mange med god avstand, vil det være en gudstjeneste kl. 10 og en kl. 11:30. Hver mandag vil turister og andre kunne komme for å se den gamle Hvaler kirke, finne roen i en kirkebenk eller tenne et lys i lysgloben. Vi fortsetter med begravelser, dåp i egne gudstjenester og med viselser. Fordi vi lever i en usikker tid, kan alt endres på kort tid, så følg med på kirken. no/hvaler og/eller facebook-siden «Hvaler menighet».

Følgende overordnede prinsipper gjelder for alle samlinger i kirkene:

1. Max 50 personer tilstede (pr.7.5.2020)
2. Syke personer skal ikke delta eller være tilstede.
3. Gode rutiner mht. håndhygiene og renhold.
4. God avstand og minst mulig kontakt mellom personer.
5. Minst mulig felles bruk og berøring av inventar og utstyr.
6. Det føres liste over alle som deltar.
Den makuleres etter 10 dager.

Dette skal vi i kirkestaben sørge for at er i orden når dere kommer til kirkene i sommer. Vi gleder oss til igjen å kunne samles!

Grethe Hummel

Glimt fra floraen på Hvaler

Strandkål (*Crambe maritima* L.)

Tekst: Einar Morland. Bilde: Egil Michaelsen (www.markblomster.com)

Strandkålen er en nær slektning av alle dyrkede kålarter. Den er en staselig plugg som synes godt der den ruver på en lysåpen plass med sin kraftige vekst og sin særegne farge. *Crambe* er et gresk ord for kål, og navnet forekommer hos Hippokrates ca. 400 f.Kr. *Maritima* betyr at planten vokser ved havet.

Strandkål finner vi mange steder på Hvaler. Den vokser på strender med rullestein så vel som på strender med sand eller grov grus, men bare der hvor tang og sjødyr blir skylt opp på land gjennom vinteren. Dermed blir det et godt jordsmonn å vokse i for en plante som tåler salt – og det gjør strandkålen. Den er flerårig og kan bli opp til åtte desimeter høy og 60 cm vid. Planten står som et struttende buskas med en kraftig rot langt nede i den næringsrike jorden, og det er nesten ikke mulig å forveksle den med andre planter. Stilken er tykk og sterk med mange forgreninger. De bølgete, store bladene er tykke og saftige, og er dekket med et blåhvitt vokslag. De nedre bladene har lange bladskaft. Bladene minner om de man finner hos vanlig hodekål.

Strandkålen blomstrer i juni-juli med 10-15 mm store, hvite blomster samlet i tette, bølgende

blomstertopper. Blomstene har 4 kronblader, som de andre artene i korsblomstfamilien. Frukten er en stor og rund nøtt som inneholder ett frø. Frukten faller av når den er moden, flyter godt i saltvann og spres med havstrømmene til nye voksesteder. I Norge finnes den fra Østfold og langs kysten på begge sider av Oslofjorden, langs Sørlandskysten og vestover til Sunnhordland og en og annen strand videre helt nord til Trøndelag.

Strandkål har vært mye brukt som matplante i hele Europa, både som dyrket vekst i grønnsakshagen og som sanket villurt. Særlig i England var det tidligere vanlig å dekke til vårskuddene med grus, slik at de holdt seg lyse. De bleke skuddene ble høstet og tilberedt som asparges. I Norge har det vært vanlig å bruke bladene på samme måte som grønnkål eller spinat.

Strandkålen har i hvert fall i 33 somre vært å se på Bystranda på Skjærhalden, og senest i dag, den 12. mai, har jeg beundret et kraftig eksemplar der. Strandrydding med fjerning av tang gjør livet vanskeligere for strandkålen på Bystranda, men den holder ut – enn så lenge.

Reko-ringer!

Lokalprodusert mat, uten mellomledd
- noe er økologisk, og alt er kortreist!

REKO-ringen Hvaler starter opp fredag 26.juni kl.18.30-19.30 med utlevering bak gymsalen på Floren skole.

REKO konseptet stammer fra Finland og står for RETTferdig KONsum.

En REKO-ring er en enkel distribusjonsmodell for matvarer, og fungerer som en kontaktplattform mellom produsenter/mathåndverkere og forbrukere i nærområdet.

Prinsippet er at lokalprodusert/småskalaprodusenter av mat selger sine produkter rett til kjøper – uten mellomledd. Med REKO blir lokal mat lettere tilgjengelig for kunden og produsenten kan selge sine varer effektivt.

REKO Hvaler satser i første omgang på ukentlige utleveringer i fellesferien, for så en utlevering hver 14. dag eller en gang i måneden, hvis kundegrunnet er der.

Produsentene legger ut sine annonser ca. 1 uke før utlevering på facebook-siden REKO-ringen Hvaler, og de som ønsker å kjøpe legger inn kommentar på hva de ønsker å kjøpe og møter opp til oppsatt tid for å hente ut sine forhåndsbestilte varer. Vi har fått med oss en rekke produsenter, og i tillegg har gruppen i dag ca. 900 medlemmer.

Allerede nå har vi i produsentgruppen Korsvold gård, med egg, sau og økologiske grønnsaker.

Svanekil Gård, med usprøyta potet og grønnsaker, Kristine Othilie Norsted med honning fra Hvaler, Glomvik Gård med økologiske egg og epler, Østsiden Delikatesse med nydelig mat, Hvaler-Krabbe med krabber. Kirsten Lunde m/ egg og alpakkaprodukter. Tone Jølstad Danielsen med marmelade/syltetøy. Torild Sørensen (Første Reis) med lokalprodusert snadder med alt fra sursild, frikadeller, leverpostei, mm. Vakteltøsene m/Vaktelegg. Erik Lie Lie Gård: storfe kjøtt fra Hvaler. Engly Honning - epler, rabarbra, moreller og honning. Sterk Saus - med sterk saus Hvaler Gjestehage/ Anne Marit Skovly - Chiliplanter, bønner, grønnkål og blomsterbuketter. Stine Korkebø - gresskar. Karin Ringen Kristiansen - hjemmebakst; kranssekaker, boller, kaker, mm. Flatøy Hjemmebakkeri AS - glutenfrie kranssekaker. Sandem Gård kjekjøtt av ypperste klasse. Økologisk kjekjøtt.

REKO betyr RETtferdig KONsum og er et handelsfenomen som ble grunnlagt av

Thomas Snellman i Finland i 2013. Det er ingen mellomledd og produsenten får 100% av salgssummen.

Da er det bare å søke opp REKO-ringen Hvaler på Facebook, bli medlem og inviter andre venner.

Spørsmål eller kommentarer til Reko-Ringen Hvaler?
anders.svanekil@gmail.com tlf. 97058225

REKO-RINGEN HVALER

Neste utlevering:
 Fredag 26. juni kl. 18.30-19.30
 Bak gymsal Floren skole 📍

Køikøl Fond 2020

Køikølgjengen

Hei, her er vi som bor hos Venera og Adilet på Køikølhjemmet nå.

Køikøl Fond er et senter jeg fikk være med å starte i Kirgisistan på begynnelsen av 2000-tallet. Det ligger i hovedstaden Bishkek. Venera, enslig mor med sønnen Adilet, hadde en drøm om å hjelpe gatebarn og vanskeligstilte. Gjennom årene har mange både fra gata og fra hjem med vold og misbruk fått hjelp her. Hvaler menighet støtter dette arbeidet.

I mai, når dette skrives, har Venera nettopp besøkt Kutman og hans lille familie. De fikk nylig en sønn. Etter at moren deres døde, bodde han og broren Jirgalbek (t.v.) på Køikøl i mange år. De har fortsatt mye kontakt, og Venera er stolt bestemor!

Som lærer nyter Venera stor respekt, og Køikøl Fond har tett samarbeid både

med skolene og bydelsadministrasjonen. I tillegg til barna på senteret, har Køikøl utviklet en tjeneste til familier med funksjonshemmede barn. Disse familiene har svært lite støtte fra det offentlige; ingen avlastning eller undervisning av barna. Som oftest er det mødrene som blir sittende alene med ansvaret 24/7. Det er nå ca. 30 familier vi har kontakt med. Noen av mødrene samles for å lage suvenirer og filttøfler for salg som en liten inntekt. Mange familier har fått hjelp til å skaffe rullestoler. Vi drømmer om et dagsenter hvor mødrene kan bli avlastet og barna få noe undervisning og fysioterapi. De siste somrene har vi kunnet invitere til noen dagers opphold på et pensjonat ved innsjøen for disse barna og mødrene deres. Stor takknemlighet og mange gledestårer!

Kutmans familie

Leir for funksjonshemmede og/eller ved sjøen

I desember inviteres årlig til julefest for funksjonshemmede og vanskeligstilte barn. Her får de en skikkelig fest med god mat, underholdning, dans og en gave med seg hjem. Vi hadde 280 «til bords» siste jul.

Kirgisistan er fortsatt under utvikling etter at det ble en selvstendig nasjon ved Sovjets kollaps for 30 år siden.

Arbeidsledigheten er stor, og mange sliter med å få endene til å møtes. Vi er takknemlige for at Køikøl Fond kan være en hjelp og et lyspunkt for mange!

*Hilsen fra –
Kristin Seljebakken*

Prosjekt Kirgisistan

Bankkonto: 0538.18.16933

E-post: ksejebakken@pmbx.net

Tlf. 473 16 893 (Kristin)

Konfirmasjonsgudstjenester høsten 2020

Spjærøy kirke 12. september

kl. 11

Emma-Marie Bothne
Emma Milea Otilie Lundmo Andresen
Benjamin Lagestrand Lund
Nikolai Hauge Pedersen
Adrian Østby Samuelsen
Adrian Øyen Varreng

Spjærøy kirke 12. september

kl. 13

Aron Øyri Grøtterud
Luna Kristiansen
Othelie Kvale
Johannes Lande
Maja Elise Olsen
Tuva Felicia Olsen
Leon Oliver Thorvaldsen

Spjærøy kirke 13. september

kl. 11

Anna Emilie Bøe-Pedersen
Ylva Elida Høidal
Eivind Høydahl-Johansen
Ole Petter Knold
Stian Nordtug
Cristobal Belisario Riatti-Sterling
Karoline Sæther

Hvaler kirke 19. september

kl. 11

Håvard Myrene Bønes
Sander Eide
Theo Ørdal Eriksen
Kristine Holm
Marte Nikoline Jensen
Amanda Sofie Pettersen
Tom Vidar Reinertsen
Johannes Brunvoll Sæten
Mia Tjønn

Hvaler kirke 19. september

kl. 13

Oliver Borge
Ludvig Hilding Dulin
Håkon Aleksander Hasløgård

Celine Barslund Johansen
David Johansen
Christian Arntsen Ludvigsen
Bren Wamilda Dayondon
Peter Francis Trygve Synnestvedt
Maren Anstem Sørensen
Odin Evjen Vikerheim

Velkommen som konfirmant!

Du som fyller 14 år i 2020 er velkommen til å være konfirmant i Hvaler menighet!

Konfirmasjonstiden strekker seg over 9 måneder, fra høst til vår. Vi starter med KickOff på Storesand sent i august, og avslutter med konfirmasjonsdagene tidlig i mai. Vi ønsker at konfirmanttiden skal være med på å utvide horisonten din, og bevisstgjøre deg på hvilke valg du tar i livet.

Under konfirmanttiden kan du:

- finne ut mer om deg selv og troen på Gud
- lære mer om Bibelen og hva den handler om
- bli kjent med kirken og få være en del av noen gudstjenester
- snakke om kristen tro der det er plass til både tro, tvil og undring
- utfordre deg selv, og kanskje våge å gjøre noe du ikke har gjort før
- få nye tanker om livet

Dette konfirmantåret vil skille seg ut fra tidligere år. Vi vet at vi må tenke nytt, og finne nye løsninger, for å kunne samles på en trygg måte.

Det er sendt informasjonsbrosjyrer om konfirmasjonsåret 20/21 i posten.

Dersom du ikke har mottatt denne, eller har spørsmål, kan du kontakte Kjersti Morland på telefon (975 26 412) eller e-post (kjersti@hvaler.kirken.no)

Hjertestarter til Kirkens Hus

Hvaler menighet har fått en hjertestarter i gave til Kirkens hus av Øivind Kristiansen. Det er mange lag og foreninger som leier Kirkens hus av oss og de vil bli instruert i bruken av hjertestarteren. Dette betyr en økt sikkerhetsfaktor.

Alle de ansatte vil også bli kurset i bruken.

Tusen takk til Øivind Kristiansen for den rause gaven.

Fastelavnsmysteriet del 2

Jeg heter Amanda og har en detektivklubb sammen med bestevennen min, Manuel. Jeg vet ikke hva jeg skulle gjort uten Manuel, for han redder meg hele tiden fra å få latterkrampe. Og så er han en utrolig bra detektiv.

Noe man fort lærer som detektiv, er å legge merke til små detaljer – sånt som andre overser. Da Manuel og jeg løste den saken som siden ble kalt for Fastelavnsmysteriet, var det nettopp små detaljer som fikk oss inn på riktig spor. Som den lille detaljen at en føflekk plutselig skiftet side.

Vi har to tvillinger i klassen, eneggede, som er skikkelig like hverandre. Læreren tar feil hele tiden, og det hender at vi andre gjør det vi også – derfor har jeg laget meg en huskeregel. Lukas har en føflekk på høyre kinn, og Leander har en føflekk på venstre kinn. Den dagen vi skulle pynte fastelavnsris utenfor butikken, kom bare Lukas på skolen. Leander var syk og måtte bli hjemme. Som vanlig dobbeltsjekket jeg Lukas sin føflekk – bare for å være helt sikker på at jeg ikke sa feil navn. Og ganske riktig, den var på høyre kinn. Men senere på dagen, da vi sto i en klynge rundt de to sanitetsdamene Anne Berit og Fatima, hadde plutselig føflekken forflyttet seg til venstre kinn. Da jeg fortalte det til Manuel, ble vi enige om å holde det for oss selv. Tenk om det hadde noen sammenheng med mysteriet med de forsvunne fastelavnsrisene! For det var jo litt merkelig at Olsens – butikken som ble drevet av foreldrene til tvillingene – akkurat dette året pyntet med fastelavnsris for første gang. Det fikk jeg vite av mamma dagen etter: «Du verden så flott det har blitt utenfor hos Olsens, i år har også de begynt å pynte opp til fastelavn. Lurer på om de har hentet trærne selv, eller om de har fått hjelp av sanitetsdamene.»

Jeg tror at Manuel og jeg hadde funnet løsningen på mysteriet med det samme, dersom vi hadde fortsatt å gå på skolen som normalt. Men plutselig ble skolen korona-stengt, og vi fikk mye annet å tenke på. Det var først da skolen åpnet igjen, at vi endelig kunne fortsette å utforske mysteriet.

«Veldig synd at vi ikke kan dra hjem på besøk til alle mulige folk lenger» sa Manuel en dag vi satt ute i skolegården. «Hæ, hva mener du?» spurte jeg. «Jeg mener bare at jeg veldig gjerne skulle ha besøkt familien Olsen – tvillingene altså – for å sjekke klesskapet til faren deres». Jeg lukket øynene og prøvde å se for meg faren til tvillingene – André Olsen – mens han sto i butikken sin og la på plass grønnsaker i frukt- og grøntavdelingen. Han er usedvanlig høy, høyere enn butikkyllene, så man ser ham uansett hvor man er i butikken. Plutselig forsto jeg hva Manuel tenkte på: «Mannen med de rare klærne! Tror du at det var faren til tvillingene som hadde kledd seg ut?» «Jepp» sa Manuel. «Du vet da han kom løpende og nesten dyttet to stykker over ende – hva gjorde alle vi i klassen da?» «Vi snudde oss etter ham, gjorde vi ikke» sa jeg. «Helt riktig! Og

jeg tror han gjorde det med vilje. Jeg tror at han gjorde det for at vi skulle ikke skulle se det som foregikk like ved siden av oss.» «Og hva var det?» spurte jeg nysgjerrig. Manuel smilte lurt, og fortsatte: «Dersom man skal frakte bjørketrær fra en butikk til en annen, hvordan gjør man det uten å vekke oppsikt?» «Å ja! Tror du at bjørketrærne ble smuglet inn i bagasjerommet på bussen mens vi alle stirret på den rare lange mannen?». Manuel nikket. «Jeg tror at Lukas og Leander samarbeidet om å få trærne inn i bagasjerommet. Lukas åpnet luken, når han forsto at alle vi andre så en annen vei, og Leander kom frem fra gjemmestedet sitt ved busstoppet med de fire bjørketrærne.» «Og du tenker at Leander og faren hans dro til butikken tidlig den morgenen for å rappe trærne og gjemme dem i buskene ved busstoppet?» spurte jeg. Manuel nikket igjen. «Ja det høres logisk ut» fortsatte jeg «men det var likevel litt av en risk de tok. Tenk om noen av oss hadde snudd oss!» Manuel lo: «Ja, jeg lurte på hvordan de skulle ha bortforklart det!» Så ble Manuel litt tankefull: «Men det jeg ikke forstår, er hvorfor de måtte bytte plass – Lukas og Leander altså. Jeg tror at Lukas snek seg inn på bussen igjen, gjemte seg under setene, og ble med bussen til den stoppet utenfor Olsens butikk. Der snek han seg av igjen og hentet trærne ut av bagasjerommet. Og faren hans pratet med bussjåføren og sørget for at han ikke la merke til noen ting. Men hvorfor var det ikke Leander som ble med bussen videre? Det var jo han som liksom var syk den dagen.» «Det vet jeg» sa jeg, og nå var det min tur til å smile lurt. «Lukas skadet hånden sin mens han hjalp til å få trærne inn. Du husker vel at han kom på skolen dagen etter med en skikkelig bandasje rundt hånden? Han ville nok ikke at noen skulle oppdage den skaden med en gang, og begynne å stille spørsmål. Derfor måtte han bytte plass med Leander. Flaks for dem at de hadde på seg like klær den dagen!» «Men uflaks for dem at du er så god på detaljer» sa Manuel imponert. «Det der med bandasjen hadde jeg virkelig glemt! Har du flere detaljer du vil dele med meg?» «Ja» sa jeg. «Men det er den aller siste. Har du tenkt på hvordan Lukas klarte å åpne bakkdøra på bussen for å komme seg inn igjen på bussen?» Manuel ristet på hodet. «Du husker vel hvordan mannen

– faren til tvillingene mener jeg – plutselig lente seg mot bussjåføren. Tipper at han trykket på knappen da – den som åpner bakdøra.»

Selv om Manuel og jeg hadde gjettest oss frem til hele løsningen på gåten, uten noen egentlig sikre beviser, følte vi oss helt overbeviste om at vi hadde rett. Vi forsto allikevel ikke hvorfor familien Olsen hadde satt i gang hele denne operasjonen – bare for noen bjørketrær som skulle pyntes med litt fjær. Det skjønte vi først etter en lang prat med Manuel sin farmor. Hun kunne fortelle at forholdet mellom de to butikkene aldri hadde vært særlig bra. Olsens dagligvare hadde en gang gått med stort overskudd, men da den nye nærbutikken dukket opp, hadde Olsens – som den ble kalt på folkemunne – nesten blitt slått konkurs. Leonard Olsen – tvillingenes bestefar – hadde ikke noe annet valg enn å la butikken sin bli en del av en matvarekjede. Og det var noe han aldri kunne tilgi den nye nærbutikken. «Siden den dagen har Olsens og nærbutikken vært bitre konkurrenter» sa farmor med et sukk. «Og det er virkelig synd, for det bor så mange mennesker her nå, at vi trenger begge butikkene».

Manuel og jeg så på hverandre. Vi forsto at vi hadde en jobb å gjøre. Denne gangen skulle vi ikke løse et mysterium, men vi skulle snakke med familien Olsen. Vi ville fortelle dem at vi kom til å holde tett om hva vi visste, dersom de ville avslutte uvennskapet med nærbutikken.

Tusen takk til 4. trinn på Floren skole som bidro med alle idéene til løsningen av mysteriet om de forsvunne fastelavnsrisene i Fastelavnsmysteriet del 2! Og tusen takk igjen til 4. trinn på Åttekanten skole som bidro med idéene til Fastelavnsmysteriet del 1, som sto på trykk i påskenummeret av menighetsbladet!

Til høsten er det et nytt 4. trinn som blir utfordret til å bidra med et mysterium.

Kjære Gud, vi vil deg takke

Oversatt fra sveitsisk av Gabriele Storvoll
Musikk: Svein Erik Gundersen
Barnekorarrangement: Svein Erik Gundersen

Kjære Gud, vi vil deg takke,
allting kommer jo fra deg,
den blå himmel,
fagre jorda,
ja, vi takker, takker deg.

Kjære Gud, vi vil deg takke,
allting kommer jo fra deg,
vakkre blomster,
alle dyra,
ja, vi takker, takker deg.

Kjære Gud, vi vil deg takke,
allting kommer jo fra deg,
og du gir oss
alt vi trenger,
ja, vi takker, takker deg.

Kultur i Koronaens tid....

Det er slik vi vil ha det i kirkene våre da vi har kulturkvelder.

Menighetens kulturutvalg ble også ”steng ned” den 12. Mars – for vi jobber jo for fulle hus..... helst 200 publikummere i Hvaler kirke – må vite! Da er 2 meters avstand en umulighet. Vi ble koronastengt – og alle våre artistvenner ble arbeidsledige...! Ingen spøk!

Det var planlagt flere konserter for å feire vårt nye orgel, med de ypperste enere på krakken, men alt er altså forskjøvet – ut i det blå. Men de kommer, så følg med!

I skrivende stund holder vi åpent for en ungdomskonsert 15. Juli, og en hyldest til Erik Bye den 27. September, med Alexander Hermandsen og Paul Henriksen, som inviterer til en konsert i Hvaler kirke hvor alle inntekter går til Redningsselskapet.

Se egen omtale av disse arrangementene.

Menighetens nye kirkemusiker, Mats-André Soli, har mange spennende planer om arrangementer i kirkene, og kulturutvalget ser frem til å jobbe videre med ham om dette!

dag@plau.no

Hyggelige, positive nyheter fra Dypedalåsen

På bildet ser vi fra venstre: Wenche og Kirsti fra Sanitetsforeningen og som styrer tralla til daglig. Ved tralla står fra venstre: Anita, Hilde med lille Frida på armen og Gro Anita fra sykehjemmet.

Hvaler Sanitetsforening har en Trivselstralle som de triller på Dypedalåsen sykehjem. Denne tralla blir lastet med mye godt; sjokolade, potetgull, frukt, brus, Farris og noen alkoholholdige drikker. Frukten får vi fra sykehjemmet. Alt er en gave til beboerne, ingen ting å betale. Hovedsponsoren til denne tralla er quiz-spillerne på Vertshuset på Skjærhalden.

I denne farlige tiden vi lever i får ingen utenforstående komme inn på sykehjemmet, ikke engang de nærmeste pårørende. Og da selvfølgelig ikke vi som går med tralla.

Men Hvaler Sanitetsforening har gjort en avtale med sykehjemmet. Nå er det personalet selv som går med tralla når de har tid, lyst og anledning. Dette er et positivt og hyggelig tiltak i en tid med mange triste og urovekkende nyheter. En stor takk for alt de gjør for å skape trygghet og litt glede for de som ikke lenger kan bo hjemme.

ÅPEN KIRKE

Hvaler kirke er åpen for omvisning
hver mandag kl. 11 - 15
i tidsrommet 29. juni - 10. august.
Utenom disse tider kan kirkekontoret
kontaktes. Tlf. 474 79 730.

Kulturkveld Hvaler kirke søndag 13.9. kl. 18

Presentasjon av nye
brudestoler
ved Ingrid Dean
og gyldenlærmaker
Turid M. Alstad Hop.

Musikk ved lokale
krefter ledet
av organist
Mats-André Soli.

SOMMERUTSTILLING I HVALER KUNSTFORENING

Hvaler Kunstforening er glade for å kunne presentere **Frank Brunner** som sommerens hovedutstill. Vi har nå for tredje året på rad hatt velkjente samtidskunstnere som hovedutstill; Nico Widerberg, Sverre Bjertnæs og Frank Brunner.

Utstillingen vil være i vårt galleri i Kunstgaten som ligger i inngangspartiet til Hvaler Rådhus. Vi har i år måttet avlyse to planlagte utstillinger i en krevende Koronatid. Det er derfor ekstra gledelig at vi nå får åpne sommer-utstillingen! Alle regler for smittevern vil selvsagt bli fulgt. Utstillingen åpner i slutten av juni og vil vare frem til august.

Frank Brunner (f. 1971) er en veletablert kunstner som har sin utdannelse fra Statens Kunstakademi i Oslo, Ilja Repin Statsakademi i St. Petersburg og Yale University i New Haven, USA. Han arbeider som maler og grafiker. Som grafiker arbeider Brunner med litografi og etsning. Ofte blandes ulike teknikker,

noe som forsterker det visuelle uttrykket. Motivene er ofte mennesker og dyr i både urbane og naturlignende miljøer. Bildene er ofte preget av stille øyeblikk i en travelt verden. Stemningen i bildene understrekes av farge-tonene som brukes, lys, skygger og speilinger.

Brunners debututstilling var på Stenersen-museet i Oslo i 2000. Senere har det vært et stort antall utstillinger både nasjonalt og internasjonalt; bl.a New York, New Haven og Paris. Han er i dag fast tilknyttet Galleri Haaken i Oslo. Hans malerier er innkjøpt til offentlige og private samlinger både nasjonalt og internasjonalt. I 2012 hadde han en stor, retrospektiv utstilling på Haugar Kunstmuseum i Vestfold.

Det er med stolthet Hvaler Kunstforening presenter denne internasjonalt kjente kunstneren i sommer!

Elisabeth Zaborowski.

«Vi går om bord» 27.september

*Erik Bye hjemme i Asker ved modellen
av RK Erik Bye . Foto: Paul Henriksen*

På 90-tallet jobbet undertegnede i kommunikasjonsavdelingen i Kirkens Nødhjelp i en periode på 13 år. En av de mange kulturarbeiderne og samfunnsaktørene jeg fikk anledning til å treffe, og bli kjent med, var NRK-kjempen og medmennesket Erik Bye. I 2001, da han fylte 75 år, hadde vi den siste telefonsamtalen, bl.a. om en mulig konsert i Hvaler kirke. Ikke lenge etter ble Erik Bye imidlertid alvorlig syk og konserten ble derfor ikke mulig å gjennomføre. Erik Bye døde som kjent i oktober 2004.

Erik Bye var kjent for sitt store samfunnsengasjement. Det er nok å nevne så vel de psykisk utviklingshemmede som krigsseilerne og ikke minst for redningselskapet. Interessen og engasjementet for kystens livreddere fikk han tidlig etter en større redningsaksjon på Nordlandskysten. Det var imidlertid først med programmet «Vi går om-bord» julaften i 1959 at dette tok helt av, og ble et folkelig engasjement. Folkeaksjonen for byggingen av RK Skomvær 2 skapte en bølge av entusiasme og engasjement i det norske folk samt i næringslivet. Allerede sommeren 1960, ble kjølen strukket på Skomvær 2, noe som åpnet for en ny generasjon redningskryssere med større maskinkraft og med det større aksjonsradius.

Erik Byes engasjement for Redningselskapet skulle vare livet ut og han ble en flott ambassadør for selskapet, ja så betydelig at han i 1997 fikk en redningsskøyte oppkalt etter seg, RK Erik Bye.

Søndag 27. september kl 17:00 inviterer Kulturutvalget i Hvaler Menighet, i samarbeid med undertegnede og Alexander Hermansen, til konsert i Hvaler kirke kl 17:00. Konserten vil være i Eriks Byes ånd og toner. Inntekten, i form av kollekt, vil gå uavkortet til redningselskapets drift.

Paul Henriksen

*RK Skomvær 2.
Foto: Redningselskapet*

Bjørg Strømmen og Birgit Grydeland stiller ut malerier på Kirkens hus 4. til 11. Juli.

De har begge hatt hytter på Hvaler i mer enn 20 år og er derfor ofte inspirert av Hvaler naturen når de maler.

Birgit Grydeland har tidligere hatt en rekke utstillinger, deriblant utstillinger på Hvaler rådhus og i Kirkens hus.

Bjørg Strømmen har hatt flere utstillinger i Drammensområde.

I år vil vi også ha med pleksiglass-kunst laget av Margrethe O. Stenslund.

SOMMERMINNER

13. juli - 2. august
Kirkens Hus - Skjærhalden

Maleri & grafikk
Solveig M. Skogseide
www.solveigskogseide.no

Strikk en lapp – varm en baby

For 6,5 år siden ble det startet opp en strikkekafe på Frivilligsentralen i Fredrikstad hvor vi strikker babytepper, jakker, luer og sokker, og sender dette til et barnesykehus i Nepal.

Prosjektet kalles «Helse i hver maske». Vi møtes hver onsdag kl. 14.00 til 17.00 i «Gamle badet» ved brannstasjonen. Dette har blitt et koselig treffpunkt for en del godt voksne damer fra Fredrikstad og Hvaler, som koser seg med strikking, prat, frukt, kaffe og kaker. Her er det bare å møte opp – alle er velkommen.

Sykehuset i Nepal blir drevet av Normisjon, og et norsk legepar har jobbet der nede helt til november 2019. Nå har de blitt pensjonister etter 17 år i Nepal og reist hjem til familie og venner i Norge. Det er et par fra Australia som har overtatt jobben etter dem, og jeg har opprettet kontakt med dem, pga. at vi ønsker å fortsette jobben med å sende strikkerverer som tidligere.

Nepal er et kaldt fjellland, og de fleste har ikke penger til klær og utstyr til babyene sine.

Sykehuset deler derfor ut tepper, luer og sokker til alle nyfødte. De bruker dette som et trekkplaster for å få kvinner ute i distriktet til å komme til sykehuset for å føde trygt. Dette har medført at spedbarnsdødeligheten i dette området har gått betydelig ned.

Prosjektet har vært omtalt i Menighetsbladet tidligere, og i etterkant har jeg mottatt lapper, ferdige tepper, luer og sokker og en del restegarn fra personer på Hvaler og i Fredrikstad.

Vi strikker lapper i ull på ca. 15 x 15 cm, som blir montert til fine fargerike babytepper. Før jul i 2019 fikk jeg store mengder hjemmestrikkede sokker, luer og sjerf til både barn og voksne, fra 2 damer på Kirkøy. Dette har jeg hatt gleden av å dele ut til de som trenger det både her i vårt distrikt og til Nepal. Tusen takk for at dere har bidratt med alt dette.

I løpet av 6,5 år har vi sendt av gårde 45 esker med til sammen nesten 500 tepper, store mengder med luer og sokker, babyjakker og gensere, og endel luer og sokker til større barn og voksne. Det er veldig dyrt og sende dette med posten. Hver eske på ca. 10 kilo koster nå ca. kr. 1.000,00 å sende. Derfor har jeg flere ganger tillatt meg å sende ut endel søknader om støtte. Jeg vil i den forbindelse gjerne få takke Lions klubbene i Hvaler og Fredrikstad, og diverse Kiwanis klubber og privatpersoner for støtten. Uten støtten hadde det vært umulig for oss å fortsette denne meningsfulle jobben.

Hvis noen har lyst til å bidra med strikking, restegarn eller penger til forsendelse – ta gjerne kontakt med meg – Torild Nordeng - på mob.tlf. 90622949.

Hjertelig hilsen fra Torild

PRIVATMEGLEREN
FREDRIKSTAD

Uvurderlig

Enhver bolig har noe unikt ved seg. Vi kaller det for det gyldne kvadrat, og vår oppgave er å finne de boligkjøperne som vet å sette pris på akkurat ditt.

PrivatMegleren Fredrikstad har håndplukket de beste meglernes med lang erfaring fra Fredrikstadorrådet. Dersom du vurderer salg av egen bolig, er vårt totale konsept definitivt måten å selge din bolig på for å oppnå høyeste pris i markedet.

Kontakt oss for en hyggelig boliprat.

Wilbergjordet 2, 1605 Fredrikstad • Tlf. 97 17 86 20
www.privatmegleren.no/fredrikstad

JØLSTAD

begravelsesbyrå
Fredrikstad og omegn

Benjamin Nordling

Svein Åge Johansen

Hans K. Helgesen

Birgit Groth

Vakttelefon 69 130 130 (24 t)
Farmannsgate 10

www.jolstad.no Lokaleid begravelsesbyrå

Ved kjøp av bunad er du
med i trekningen av en
bunad verdi kr. 27.500

Liers Husflid

Ivar Lier AS, Nygaardsgt. 49-51, 1607 Fredrikstad
Telefon 69 31 67 06 / 69 31 63 39
e-post: post@liershusflid.no
www.liershusflid.no / www.lokenbunaden.no

DIN LOKALE RØRLEGGER

Om du skal reparere et **KLOSETT**, skifte **KJØKKENKRAN**, eller drømmer om **NYTT BAD**, så kan vi hjelpe deg. Kom innom vår butikk på Vesterøy på Hvaler og få tips og inspirasjon, og se et bredt utvalg av baderomprodukter. Våre rørleggere har lang erfaring, og velger du oss er du sikret at jobben utføres i henhold til gjeldende lover og forskrifter.

EGEN GRAVEAVDELING

Vår maskinpark er tilpasset de fleste typer graveoppdrag fra minigraver til sjølekker for sjørarbeider.»

Bademiljø
BEST PÅ BAD

**BADEMILJØ
HVALER RØRLEGGERBEDRIFT AS**

Fastlandsveien 16, 1684 Vesterøy 69 37 56 60
Avd. Skjærhalden Storveien 16, 95 07 51 20
post@hvaler-ror.no / www.hvaler-ror.no

HER FOR
deg

Ellen

Ulf

Cathrine

Bjornar

Terje

David

Jarle

Borge Begravelsesbyrå

Ellen Margareth Bye

Tlf. 69 34 53 35

Biveien 21, 1658 Torp
emargarb@online.no

Fredrikstad
Begravelsesbyrå
Niemet Johansen Etabl. 1885

Telefon hele døgnet: **69 31 30 62**
Veumveien 51, 1613 Fredrikstad
www.fredrikstadbeg.no
E-post: post@fredrikstadbeg.no

VIS-À-VIS
helse

Skjelsbu 14, Hvaler; tlf. 46890923
www.vis-a-vis-helse.no

Vi utfører alt av elektrisk arbeid i boliger og hytter

ELEKTRIKEREN

Morten Kristiansen

92 41 90 62 – morten@edra.no

– Skjærhalden –

www.edra.no

Mesterhjelp Skjærhalden

Monica Valen

Hytte - Hjem – Bedrift

Alt for en enklere hverdag.

www.mesterhjelp-hvaler.no

Telefon: 403 06 155

**Trenger du vaskehjelp!
Vi har utvidet og kan nå
også hjelpe ikke bare
"Hvalerfolka", men
Kråkerøy og Fredrikstad.
Ring oss !**

post@mesterhjelp-hvaler.no
Org.nr 819 276 412 MVA

**Monica 403 06 155 Hvaler
Lisbeth 413 54 523 Kråkerøy/Fredrikstad
Linda 455 07 815**

Trenger du murer eller flislegger?

ALT INNEN:

- MURING
- PUSS
- FLISLEGGING

KRISTIANSENS MURSERVICE HVALER

Mobil: 913 90 611 – E-post: paal-mur@online.no

Prinseveien 6 – 1680 Skjærhalden

– GODKJENT VÅTROMSOPPDRAG –

FONUS

BEGRAVELSESBYRÅ

GRAVSTENER

Fredrikstad - Moss - Råde - Rygge - Sarpsborg

Telefon 03024 - fonus.no

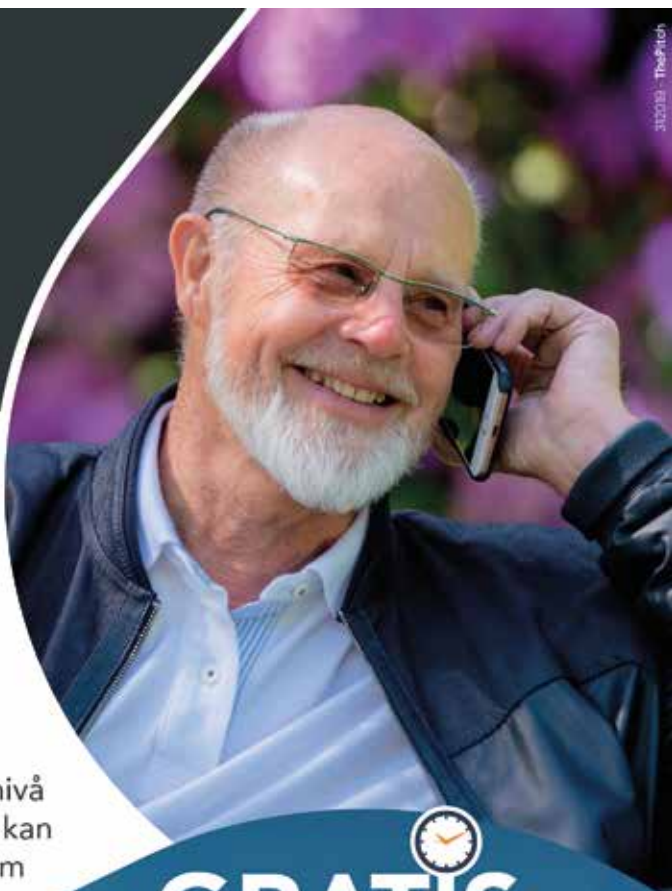
HVALER

FLEX

REIS TIL KIRKEN MED FLEX

Kanskje du kan reise med Flex neste gang du skal til kirken?

Flex har et høyere servicenivå enn vanlig buss. Sjåførene kan gi deg en hjelpende hånd om du trenger det.

312019 - ThePatch

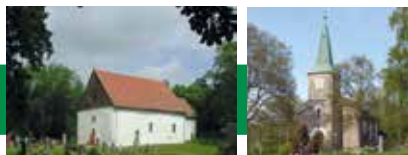
GRATIS bestillingsreise

Flex bestillingstransport må forhåndsbestilles, og kjører i enkelte områder i kommunen. Hvis du er nysgjerrig på om du kan reise med Flex neste gang du skal i kirken – ta kontakt med vårt kundesenter på telefon 69 12 54 80.

Tlf. 69 12 54 80

| flexhvaler.no

DÅP

Hvaler

Emrik Stojak Enderud
Karl Wilhelm Herlovsen Eveløff
Ada Granath Sælen Nicolaisen
Theo Kastum
Markus Hummel

VIELSER

Spjærøy kirke

Steffen Harald Haraldsen &
Jeanethe Dahler Arnesen
Tobias Finsnes & Helene Sættenes

DØDE

Hvaler

van Annfinn Rubach
Leif Dagfinn Trømborg
Tomas Henry Asgeir Nilsen
Heidi Aasen Nilsen
Hildur Josefine Andersen

Magne Asgeir Nilsen
Anni Johanne Emanuelsen
Elsie Sundøen
Bjørn Thams Hagen

Det historiske hjørnet

Sildefiske i Gravningssundet sommeren 1941.

Gudstjenester sommeren 2020

Pga smittevernregler blir det avholdt to gudstjenester hver søndag i sommerferien, den første med nattverd, den andre uten.

Ole Hauglum har permisjon,
Svein Helge Rødahl er prest i hans fravær.

21. juni kl. 10 og 11:30	Kråkerøy	Fellesgudstjeneste for Hvaler og Kråkerøy. Nattverd. Grethe Hummel.
28. juni kl. 10 og 11:30	Hvaler	Fellesgudstjeneste. Maria Vassli Gjære.
5. juli kl. 10 og 11:30	Kråkerøy	Fellesgudstjeneste. Svein Helge Rødahl.
12. juli kl. 10 og 11:30	Spjærøy	Fellesgudstjeneste. Svein Helge Rødahl.
19. juli kl. 10 og 11:30	Kråkerøy	Fellesgudstjeneste. Svein Helge Rødahl.
26. juli kl. 10 og 11:30	Hvaler	Fellesgudstjeneste. Grethe Hummel.
Ons 29. juli kl. 18	Hvaler	Olsokgudstjeneste i middelalderkirken. Rømmegrøt og kaffe på Tusenårsstedet. Grethe Hummel.
2. august kl. 10 og 11:30	Kråkerøy	Fellesgudstjeneste. Grethe Hummel.
9. august kl. 10 og 11:30	Spjærøy	Fellesgudstjeneste med nattverd. Svein Helge Rødahl.
16. august kl. 11	Hvaler	Gudstjeneste med nattverd. Svein Helge Rødahl.
23. august kl. 11	Brottet	Familiegudstjeneste. Presentasjon av årets konfirmanter. Kirkekaffe på Kystmuséet. Kjersti Morland og Grethe Hummel.
30. august kl. 11	Spjærøy	Gudstjeneste med nattverd. Grethe Hummel.
6. september kl. 11	Hvaler	Gudstjeneste med nattverd. Svein Helge Rødahl.
Lør 12. sept kl. 11 og 13	Spjærøy	Konfirmasjon. Kjersti Morland og Grethe Hummel.
Søn 13. sept kl. 11	Spjærøy	Konfirmasjon. Kjersti Morland og Grethe Hummel.
Lør 19. sept kl. 11 og 13	Hvaler	Konfirmasjon. Kjersti Morland og Grethe Hummel.
Søn 20. sept. kl. 11	Hvaler	Familiegudstjeneste. Høsttakkefest med 4-årsbok. Kirkekaffe på Eplefestivalen. Kjersti Morland og Grethe Hummel.

Mer informasjon finnes på kirken.no/hvaler

Med forbehold om endringer

DEN NORSKE KIRKE

Hvaler menighet

hvaler.kirken.no

Kirkekontoret (Kirkens hus)

Storveien 12, 1680 Skjærhalden

Tlf: 69 37 90 37

post@hvaler.kirken.no

Hvaler Sogn

Kim-Erik Ballovarre, leder

Tlf: 911 17 184

kimerik.ballovarre@gmail.com

Hvaler menighetsblad

Storveien 12, 1680 Skjærhalden

Ansvarlig utgiver:

Hvaler menighetsråd

post@hvaler.kirken.no

Kontonummer 1506.23.78902

Redaksjonskomité:

Ragnar Bjørck, Grethe Hummel,

Kjersti Morland, Einar Morland,

Dag Plau og Ellen Bjørnvall Vikar

Ansvarlig for annonsesalg:

Dag Plau. Tlf: 952 27 449

Trykk:

Møklegaards trykkeri AS

Fredrikstad

info@moklegaard.no

Ansatte:

Grethe Hummel

sogneprest

Tlf: 474 79 731

grethe@hvaler.kirken.no

Mats-André Soli

kirkemusiker

Tlf: 977 66 377

mats@hvaler.kirken.no

Kjersti Morland

menighetspedagog

Tlf: 975 26 412

kjersti@hvaler.kirken.no

Marius Kjølholt

vikar for kirketjener

Tlf: 483 92 297

marius-abs@hotmail.no

Jenny Schorpen

kirketjener

Tlf: 907 13 680

jenny@hvaler.kirken.no

Jan Heier

Kirkeverge/daglig leder

Tlf: 474 79 730

jan@hvaler.kirken.no

kirkevergen@hvaler.kirken.no

Gaver til menighetsbladet

Våre lesere har gitt mer enn 46.000 kroner i gaver til menighetsbladet i 2019. Uten disse kronene ville vi ikke kunnet gi ut et menighetsblad med så god kvalitet, fire ganger i året. Fra nå av kan du sende din gave til menighetsbladet enten ved giro som tidligere, eller på VIPPS.

Kontonummer 1506.23.78902,
Hvaler sokn sin egen konto
for gaver til menighetsbladet

VIPPS nr. 595306
merk innbetalingen med
Gave til menighetsbladet

Tusen takk for din støtte! Vi får mye for pengene, fordi alt arbeid i redaksjonen gjøres gratis. De som skriver i bladet og deler tanker og minner fra oppvekst og arbeidsliv, får heller ikke honorar, men deres innsats er helt avgjørende for at vi skal ha et lesverdig blad. Takk også til dere!